

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik V.

1895.

Sešitek 6.

Završniška gosposčina na Krasu.

Spisal S. Rutar.

Najnaravnije ceste so tekoče in stoječe vode, kakor se lahko vsakdo prepriča iz pripovedke o Argonavtih. Vsako zagorsko ljudstvo skuša odpreti si najkrajšo pot do morja, ker ob morju je doma življenje, blagostanje in omika. Primorski kraji so bili vedno za več stoletij napredni pred onimi, katere so visoke gore ločile od tega vesoljnega prometnega sredstva.

Tudi nekdanji prebivalci kranjske dežele so iskali in našli najkrajšo pot k Jadranskemu morju, k Tržaškemu zalivu. Razločevati moramo dve glavni središči kulturnega življenja na Kranjskem, ki sta se razvili vsako ob svojem jezeru, t. j. v ljubljanski in cerkniški kotlini. Kakor je tam osamljeni ljubljanski Grad vabil naselnike, naj se umaknejo z mostišč na stalna tla, tako je postala Križna Gora (857 m) na jugovzhodni strani Cerknice središče tamošnjih prebivalcev, ki so poprej stanovali v imenitni prazgodovinski votlini pod to goro (na njeni severnovzhodni strani). In še dandanašnji so pri tamošnji romarski cerkvi najimenitnejši shodi, h katerim prihaja ljudstvo od daljnih stranij, celo s Hrvaškega.

Pa tudi vsi sosednji griči, n. pr. stegberški, loški, podloški, zlasti Vlak, potem nadloški in markovski, so nosili svoja gradišča in sestavljali tako prav imenitno prazgodovinsko naselbino. Izvestno je utemeljeno domnevanje, da nam je tu iskati stari Metulum in ne pri bližnjem zaselku «Metlje», kjer se prav nič prazgodovinskega ne nahaja.

Da so bili ti kraji tudi v zgodovinskem času naseljeni, priča nam «rimska cesta», ki se sledi po gozdu od Metelj naprej proti Ložu na parcelah «Srde» in «Pogača». Iz Loža je vodila cesta dalje skozi Stari Trg in Dane po takoimenovani «danski poti» navzgor na Javornik k «Starim Vogelnicam» (997 m) in potem skozi Jurišiče na Parje. Tu se je poslužila preseke med Sv. Primožem in Tabrom ter prišla v Ravne in Sušico. Čez Staro Sušico je prispela v Reško dolino tam nekje pod Bujami. Od tod je šla dalje skozi Britof proti Lokvi po ravno tisti progi, kakor sedanja deželna cesta.

Iz ljubljanske kotline pa je vodila cesta čez Vrhniko po stari poti na Logatec, Planino, Landol in Senožeče. Od tod je šla skozi Gabrče in čez Gabrk («Ocr mons») naravnost proti Divači in dalje v Lokvo, kjer se je združila z loško cesto. Od tega kraja pa se je prišlo v kratkem času k najbližji zajedi Jadranskega morja, bodisi v Trst ali Mile (Muggia).

Naravno je, da je stalo ob teh potih več prazgodovinskih naselbin, izmed katerih utegne biti najstarejša ona v Škocijanski jami ob izlivu Reke (gl. Letopis Slov. Matice, 1890, str. 123). Kmalu pa so se naselili ljudje tudi na gradiščih, n. pr. v vasi Gradišče severno od Škocijana (ravno tam, str. 124), pri Škofljah, Barki, Naklem (402 m), Potoku (633 m), Kačičah (503 m), Rodiku, Čuku (753 m), zlasti pa na Rtu (812 m) pri Rtvizah, severovzhodno od Brezovice (v Istri).

Po vsem hrbtu, ki se razteza vzhodno od Rodika ob goriško-isterski meji, nahajamo sledove prazgodovinskih stanovanj. Že ime tega hrpta, *Ajdovščina*, naznanja, da imamo tam iskati prastaro naselbino, kjer so ljudje tudi še ob rimskem času bivali. Na Ajdovščini je obširno zidovje, katero ljudstvo navadno imenuje «mirišče». Če zasledujemo to zidovje, spoznamo koj, da je bila tudi rimska naselbina še zelo obsežna in dobro utrjena. Poznajo se še dobro vhodna vrata, stolpi, kleti, kovačnice z žlindro itd. Okoli in okoli pa so že našli

mного črepinj, sulic in pušic, tudi denarja itd. Ko je kmet oral svojo njivo «Krivice», izkopal je tri velika ogrodja. (Novice, 1859, str. 273). G. dekan M. Sila je našel, ko je bil še župnik v Rodiku (pred l. 1880.), lepo bronasto fibulo in več drugih starin.

Ljudstvo veruje, da velikanska kača varuje zaklade, ki so zakopani na Ajdovščini. Nikomur pa ni svetovati, da bi sam tam kopal. Tudi se nahaja tam gori mala lokev «na Čuku», kjer baje «lintvern» stanuje in vse nevihte prouzročuje. Pred mnogimi leti je hodilo po več procesij (celo do dvajset) na goro, da bi pošast «panali» in jej odvzeli škodljivost. (M. Sila, Trst in okolica, str. 42.)

Ob času Rimljanov so se ljudje pa tudi pod Čukom naselili in to je sedanja župnijska vas Rodik. Njeno ime je klasično, t. j. še iz rimskih časov podedovano, in na rimskem kamnu, shranjenem v tržaškem muzeju, ovekovečeno. Našli so namreč blizu rimske ceste iz Ogleja na Trsat sledeči napis: «Hanc viam directam per Ativm centvriōnem post sententiam dictam ab A. Plavtio Legato Ti. Clavdi Caesaris Avg. Germ. et postea translatam a Rvndictibvs in fines C. Laecani Bassi restitvit ivssv Ti Clavdi Caesaris Avg. Germ. Imperatoris L. Rvfellivs Severvs primipilaris.» (Mommsen, Corp. Inscr. Lat. V. 1, p. 76).

Ta napis javlja, da je cesarski namestnik A. Plautius⁴ kateri je bil l. 43. po Kr. Britanijo podjarmil, ukazal sezidati cesto skozi predel Rundiktov. Pozneje so to cesto nadaljevali (proti Liburniji?), tako da so pri tem prekoračili mejo Istre in da je ona prešla v pokrajino Lekanija Basa, odnosno pod neposredno oblast cesarjevo. Zato je ukazal Lekanijskemu primipilarju Rufeliju Severu, naj cesto popravi. Mommsen misli, da je bil legat Plautius kak namestnik v Iliriku, in da so bili Rundicti zadnji narodič, ki je še k Iliriku spadal. Ali on ni vedel, da je iz Rundictes nastal sedanji Rodik (z nazalovanim g). V šematizmu tržaške škofije pisali so dolgo časa za Rodik latinsko ime «Virundictes»

(vi = v?; torej «v Rodiku?»), ker je dr. Kandler čital na gori omenjenem kamnu «Virundictes», mesto «a Rundictibus».

Tudi srednjeveške predmete so našli v okolici Rodika, tako n. pr. beneške srebrne denarje v gozdu «Loza» pod Ajdovščino in v Vilinem Vrhju proti Bazovici. Zelo stara mora biti tudi vas Artviže (Rtviže) na sedlu med obema vrhuncema rtovega hrbta. Na vzhodni kopi se vzdiga podružna cerkvena sv. Sacerba (S. Servolo), ki spada k župniji Bazovici. Sv. Sacerb je znan med primorskimi Slovenci tudi kot ubijalec zmaja, kakor drugim Slovencem sv. Jurij, ali pa na vzhodnem Štajerskem Krsnik. Poleg sv. Sacerba pa časté tam gori tudi sv. Vida (Svetovid), in v prejšnjih letih prihajale so na god tega svetnika (15. junija) procesije iz vseh bližnjih župnij k cerkvi v Artviže. (M. Sila, Soča 1887, št. 10, Podlistek.)

Iz tega spoznamo, da je v zgodovinskem obziru zelo imenitno zemljišče rodiške župnije, ki napolnuje najjugovzhodnejši rogelj goriške grofije. Tam, kjer sta se ločili gabrska in javorška cesta, stoji na mestu nekdanjega gradišča cerkvena sv. Marije v Kačičah, kjer so bili v srednjem veku imenitni sejmi. Zahodno od te vodi stara pot na Lokvo, južno in jugozahodno pa na Hrpelje, Črni Kal in dalje v Koper ob Jadranskem morju. Severno od Rta pa stoji vasica Podgrad z razvalinami završniškega gradu. Spodej ob potoku Sušici leži selo Potok in nasproti razvalinam vas Vareja; drugače pa je vsa okolica precej samotna.

Vasica Podgrad s kapelico sv. Ivana Krstitelja ima svoje ime od tod, ker je na osamljenem kuclju koncem nje (okoli 560—570 m nad morjem) stal srednjeveški grad Schwarzenegg. Da to ime ni izvirno, priznal bode vsakdo, ki je prepričan, da naša krajevna imena nimajo nemškega debela (ker pri nas ni bilo Nemcev, nego vedno le ponemčevalci). Če bi to ime res pomenilo ono, kar navidezno pomeni («črni rt, črno brdo»), tedaj bi ga bližnji Italijani izvestno ne bili pisali Sborzenech, nego predstavili bi bili to ime v «Rocca nera» (ali morda celo v «Vertiniglia» = Črni Vrh v Istri).

Primorski Italijani so namreč vedno bolj umeli slovenščino, nego Nemci; ali »Završnika« vendar niso znali po izvirniku prestaviti. Pisali so to ime tudi »Squarzenigo« in še-le Dr. Kandler si je izmislil »Nigrignano«.

Zato prav radi sprejemamo razlago g. dekana Matije Sile v Tomaju, da je »Schwarzenegg« le za nemški jezik prikrojeno ime »Završnik«. Zavrhek je sicer skrita vasica pri Škofljah, ali prav blizu stari kupčijski cesti iz Kačič čez Javornik v Lož. Ker je stalo na griču nad Zavrhom prazgodovinsko gradišče, zato mora tudi ta vasica zelo stara biti in prav lahko je mogoče, da je bila v XI. stoletju najbolj znani kraj v onem skritem roglju Krasa ob meji proti Istri. Ker je torej ime »Završnik« že uvedeno v slovenski književnosti, zato je hočemo tudi mi rabiti.

Oglejski patrijarh Popon (iz rodovine grofov Trebanjskih na Koroškem) je l. 1028. srečno premagal Ogre, ki so bili pridrli na Kranjsko. V zahvalo za to mu je podaril nemški cesar Konrad II. ves Kras (»totam Carsiam«), t. j. poleg pravega goriškega in isterskega Krasa (tjedoli do Reke in Moščenic) še županije: Vipavo, Senožeče, Postojno, Cerknico, Lož, Prem, Podgrad in Kastav, torej vso poznejšo Notranjsko. V Postojni in Cerknici-Ložu so nastale kmalu potem posebne gospoščine: prvo so dobili templarci v last, a na Kalcu in Steberku so gospodovali roparski plemiči Stegbergi ali Stembergi, ki so napadali Benečane v Istri in celo oglejske patrijarhe nadlegovali. (Mitth. d. Mus. Ver. f. Krain 1890, str. 184.)

Ostali Kras je prišel v last Devincem in Goričanom. Največji delež so dobili Devinci, t. j. ves »Dólenji Kras«, župo Tomaj-Dutovlje, Senožeče, Prem in Kastav (takoimenovano »Liburnijo«). Goričani so dobili le župi Završnik in Podgrad, t. j. goriško-istrski Kras od Sežane do Jelšan. Onstran te meje pa so imeli zopet Devinci svoja posestva, t. j. Volovsko, Moščenice in celo Reko. Poslednja je pripadla po zamrtju Devincev-Walsee (l. 1465.) Avstriji in Kranjskemu, ter ostala

ž njo združena do l. 1648., ko se je Reka uredila kot «corpus separatum.»

Ime «Schwarzenegg» naletimo prvikrat l. 1096. Takrat je spadal ta grad še pod oglejskega patrijarha. Randolphov sin Ivan je izročil to posestvo patrijarhu Ulriku I., kateri je bil postal l. 1093. tudi deželni knez kranjski, a patrijarh mu je je zopet oddal kot zakoniti fevd. Randolph je torej bržkone ustanovil posebno rodovino «Završnikov», ki so pa raje služili goriškim grofom, nego oglejskim patrijarhom. V XII. stoletju nahajamo več Završnikov v podelilnih listinah. L. 1135. je bil za pričo «Mainhardus de Swarzenperc» in leta 1140. »Menhalmus de Schwarzemburch». L. 1274. najdemo nekega «Otto de Suarzenech» kot spremljevalca goriškega grofa Alberta II. v Čedadu in l. 1279. je podpisan ravno isti kot priča.

Ko so se l. 1285. Benečani vojskovali s Tržačani, posedli so bržkone tudi Završnik. To sklepamo iz tega, ker je zjedinjena goriško-oglejska vojska, poslana Tržačanom v pomoč, zažgala grad «Sborcenece» ter uničila za Benečane tako važno postojanko.

Vendar so kmalu potem zopet popravili in pozidali grad Završnik, kateri so izročili Goričani v fevd plemeniti rodovini de Neuhaus ali Castelnovo («De doma nova»), ki je imela tudi Podgrad v Istri. (Mitth. d. Mus. Ver. f. Krain 1890, str. 191 in nasl.). Ta rodovina si je sezidala na desnem bregu Reke, nasproti Naklemu, grad Neukoffel (t. j. «Na školju»), in se imenovala potem «Neuhaus von Neukoffel». V XIV. stoletju se je preselila ta rodovina v Gorico in si pridobila mnogo posestev v Korminu.

Vendar pa so ostali Neuhausi gradniki in poglavarji na Završniku tudi tedaj, ko so ga goriški grofi zastavili. L. 1343. je izročil grof Henrik III. grad svojemu svaku Juriju grofu Krbavskemu¹ kot zastavo za doto svoji sestri Elizabeti.

¹ Nerazumno je, zakaj ga imenuje Czörnig, str. 571, «einen slavischen Grafen» Chrapp.

Tudi grofa Henrik IV. in Ivan Majnard sta zastavila Završnik (vkupno s Podgradom) Ivanu Frankopanu na Krku in Modrušu kot poroštvo za doto svoji sestri Ani.

Iz l. 1398. so se nam ohranili računi o dohodkih završniške gospoščine.² Tedaj je bil oskrbnik in uradnik neki Mertlein (Merth = Martin) Cappenmauel, a Mixe von Newnhaws «purkgraf ze Swarcznek, Swarczneck, Swarzenek». Med dohodki te grajščine zabeležil je Cappenmauel tudi 7 mark stojnine (Standgeld) s sejma v Kačičah, «Chirchtag ze Chotschicz.» Izplačal je gradniku Pankrac za varovanje grada (katerega?) 20 mark; gradniku «Michsen von Newnhaws» 11 mark solidov; potem Juriju Werensteiner-ju, gradniku v Planini (Alben), 5 mark solidov itd. Selu, ki je nesel njegovi ženi pismo «gegen Chrabaten» (na Reko?) je dal 32 solidov; drugemu za isti namen pa le 28 solidov. Pismonoscu do Gorice je plačal 20 solidov, (t. j. 1·20 kr. našega denarja). «Mixe von Newnhaws» je dobil iz Rihemberka 40 orn (urn po 13 lt.) vina, vsako po 90 solidov.

Okoli l. 1430. je kupil Martin Ravnikar («Raunacher, de Raunach», vzhodno od Košane), vazal Reinprehta Devin-Walseejskega, gospoščino Završnik kot najemščino od grofa Henrika IV. za 200 dukatov (Czörnig, str. 686). Verjetno je, da so potem Ravnikarji obdržali Završnik do zamrtja goriških grofov. In tudi avstrijski vladarji so pustili gospoščino Završnik Ravnikarjem, tako Ferdinand I. l. 1528. za 4.000 gld.

Med tem pa se je bila dogodila mala bitka v bližini Završnika. Ko se je namreč prepiral cesar Friderik III. s svojim bratom Albertom (l. 1442.), oblegala je vojska poslednjega Ljubljano in žugala tudi Trstu, ker je bilo to mesto Frideriku zvesto udano. Tržačani pa niso držali križem rok, nego so hoteli sovražnika prehiteti. Naložili so jedini top, katerega so imeli, in ki je bil v Trstu vlit, ter so se napotili čez Lokvo pod Završnik, sovražniku nasproti. Tam se je unela praska,

² «Aus einem Rationarium und Diplomatarium der Grafen von Görz», Notizenblatt der k. k. Akademie der Wissenschaften, III.

v kateri je sicer padlo več tržaških plemičev, a Albertova vojska se je morala vendarle vrniti. (Cumano, In onor di Leopoldo III, pg. XVII.)

Strategična važnost Završnika skazala se je tudi tedaj, ko so začeli Turki napadati slovenske dežele. Benečani so mislili, da jim mora tudi goriška grofija pripasti, kakor so se bili že polastili patrijarhovine, in so se smatrali za vladarje dežele še, ko je živel zadnji goriški grof Leonhard. Tako je ukazal dože Krištof Moro dne 25. februarja 1463 napraviti okope tudi pri Lokvi, Kačičah in Završniku in poslal svojega poveljnika Santo Gavardo z 80. konjeniki, naj posede tamošnjo okolico. Te utrditve so bile sicer v prvi vrsti naperjene proti Tržačanom, ali vendar so kmalu dobro služile tudi proti napredujočim Turkom. (De Franceschi, L'Istria, str. 260.)

Ko so bili Turki posedli tudi Bosno in velik del Dalmacije z Liko, pribežalo je tudi nekaj Hrvatov v okolico završniško ter so se naselili v vasi Misleče, ki spada k občini Naklo. (Biedermann, Neuere slavische Siedlungen auf süddeutschem Boden.) L. 1499. pridrli so Turki skozi vzhodno Istro po glavni cesti mimo Završnika ter se podili dalje skozi Povir in Štorje proti Štanjelu.

Gospoščini završniška in devinska sta imeli svoje vinograde v okolici tržaški. Pravico do njih so jima hoteli Tržačani zabraniti, ali cesar Maksimilijan jim je ukazal l. 1507., da naj se ne vtikajo v to stvar. Nasproti pa je dovolil cesar Ferdinand I. Tržačanom, da so smeli povsod na Krasu, torej tudi v završniški gospoščini, drva sekati in hraste podirati za tesanje ladij.

Ko so se bili Benečani v prvi beneški vojni polastili Podgrada in ga podelili koperskim plemičem Gavardi, je ukazal cesar Maksimilijan završniškemu najemniku Jakobu Ravnikarju in tamošnjemu oskrbniku Matiji Kolu (Khol), naj preženeta rodovino Gavardov. To sta tudi natančno izvršila in vjela Gavardijce.

V začetku XVII. stoletja je dobila završniška gosposčina nove gospodarje, grofe Petačce ali Petačiče (Petazzi). Petači so bili bržkone istrska rodovina, ki se je že v začetku XIV. stoletja naselila v Trstu in tam opravljala važne javne službe. Da je bila ta rodovina hrvaškega izvira, sodimo iz tega, ker se med Hrvati večkrat nahaja priimek Petačič (primerjaj: Kukuljević, Zrinski, str. 70 in tam okoli). G. dekan Sila si je zelo prizadeval zaslediti izvir te rodovine in ga je iskal celo v Smledniku na Gorenjskem. Tamošnji župnik g. J. Karlin mu je poročil, da se nahaja v smledniški župniji kakih šest do deset družin Petačev, in da se v poročni knjigi iz l. 1778. imenujeta Valentin ter Ivan Pettazh. Da ta dva nista v nikaki zvezi s tržaškimi plemiči Petači, to je pač jasno.

Nekateri izvajajo ime Petačev od malih grških novcev «bisanti», katere so v Istri «petake» (pet lept?) imenovali. Petači imajo res v grbu sedem pik, od katerih se pa ne ve, ali pomenjajo zares novce, ali morda le žeblje na napetniku. Vsekakor je verjetno, da so katerega prednika te rodovine imenovali «Petač» po njegovi veliki peti. Ta priimek je pa lahko nastal na različnih krajih naše obširne domovine.

Prvega Petača v zgodovini zasledimo 14. junija 1343 pod imenom Maurus Petaz. Bil je meščan in svetovalec tržaški. Ob istem času čitamo med meščani tudi Benvenuta Petaz-a (Kandler, Codex diplomaticus istrianus). L. 1372—1373. je bil Adelm Petaz tržaški vicedom. L. 1381. so ga poslali Tržičani v Benetke, naj bi podpisal sklenjeni mir (Kandler). Isti je ponudil tudi l. 1382. mesto Trst z okolico avstrijskemu vojvodi Leopoldu III. L. 1417. se imenuje «ser Nicoló del fu Quirino de Petachiis, vicedominus Tergesti» (Marsich, Regesti dell' Archivio diplomatico di Trieste). Bernard Petač je pomagal zatreti upor Tržičanov za časa cesarja Friderika III. On in njegov brat (?) Krištof sta se odlikovala tudi v prvi beneški vojski.

L. 1561. potrdi cesar Ferdinand I. Benvenuto V. in Jeremiji Petaču njih staro plemstvo. Istega leta so vspre-

jeli Benvenutovega sina Ivana med goriške stanove in rodovina Petačev si je sezidala tudi v Gorici svojo hišo. Ivan je postal l. 1562. kancelarski tajnik in l. 1569. celo nadvojvodski podkancelar. L. 1590. je bil Ivan Petač lastnik završniške gosposčine in podgrajske sodnije ter je imel v najemu stojno v Kačičah. Pritožil se je (18. maja 1590) proti naredbi kranjskega vicedoma Petra Bonhoma («de Bonhomis»), da spadajo dohodki kačiškega sejma ne samo mitnici v Lokvi, nego tudi lastniku završniške sodnije. (Vicedom-Archiv im krain. Rudolfinum, Mauthsachen, I. 72.)

Ivanov sin, Benvenut VI., je bil nadvojvodski svetovalec, komornik in tržaški poglavar (poslednje je bil že pred njim Fran Petač l. 1618.). On si je pridobil gosposčine Sacerb (pri Dolini), Podgrad in Završnik.

L. 1622., 18. maja, kupi Benvenut Petač gosposčino Završnik od cesarja Ferdinanda II. in ta ga povzdigne potem v baronski stan s pridevkom «Sborzenech.» Čez malo časa (19. junija 1628, ali 1632) poviša ga isti cesar za državnega grofa podgrajskega in sacerbskega ter barona završniškega. Leta 1630. je postal cesarski poglavar v Trstu. Njegov najmlajši sin Benvenut VII. je ustanovil poseben rod po svojih treh sinovih Adamu, Ivanu III. in Juliju. Starejši sin Benvenuta VI., Ivan II., je padel leta 1642. kot cesarski častnik pri Lipskem. (Kneschke, Adelslexicon, VII. 106.)

Slednji sin Benvenuta VI., Nikolaj, je razplodil glavni rod. L. 1643. so ga vsprejeli med deželne stanove koroške in l. 1649. so ga imenovali za deželnega odbornika. L. 1659. je postal cesarski poglavar v Trstu in l. 1664. je bil izvoljen za deželnega glavarja v Gorici, a umrl je pred nastopom te službe. Zapustil je štiri sinove: Antona, Petra, Leopolda in Ivana Ferdinanda. Poslednji je imel tri sinove: Nikolaja, Adelma, Antona in Leopolda (Kneschke, l. c.). L. 1685. je kupil Benvenut Petač od rodovine Marenzi grad Mahrensfeld (Odolina) pri Matariji. Leta 1711. je živel grof Ludovik Petač.

Iz stranske rodovine je bil bržkone Karol Jožet grof Petač, ki se je pred l. 1730. oženil z Izabelo pl. Reisig in ž njo priženil dobro Strmol pri Rogatcu. L. 1739. je bil on jedini posestnik tega dobra. Istega leta, dne 15. januarja, je umrl v Rogatcu za kapjo Leopold Julij grof Petač v 52. letu svoje starosti. L. 1743. se imenuje grof Jakob Petač kot kum v Rogatcu in l. 1763. Jože Petač, oženjen z Magdaleno Lum-burg-Styrum. (Orožen, Dekanat Rohitsch, str. 162 — 164). Zadnji štajerski Petač je baje umrl l. 1885.

Adelma Antona sin je bil Jožef Hanibal Leopold de Petaciis, duhovnik, ki je postal l. 1735. stolni dekan ljubljanski in naddijakon za Gorenjsko (Lavrenčič, Cerklje, str. 37). Od l. 1740. do 1760. je bil škof tržaški in 1761 do 1772 škof ljubljanski. Poleg tega nahajamo v ruških matrikah (M. Rast) l. 1710. Leopolda Ernsta Petača, ki je postal pozneje tržaški škof (bil je torej identičen s tu imenovanim), in Karola Sigismunda Petača, ki je bil l. 1744. do 1759. stolni prošt v Ljubljani (Catalogus Cleri Labacensis, str. 11). Ali ni bil morda tudi ta identičen s prejšnjima?

L. 1754. je bil Benvenut Petač generalni feldmaršallajtenant in je umrl po l. 1780. kot generalni feldcajgmajster na Pogancah. Ali je to morda isti Benvenut, ki je naredil svojo oporoko dne 9. maja 1789 v Gorici, v Katarinijevi hiši, kjer je takrat stanoval? Iz te oporoke povzamemo naslednje: 1.) Njegov pogreb naj bo priprost, a za njegovo dušo naj se bere precej po pogrebu 300 maš; 2.) svoji sestri baronici Alojziji Bibra zapusti 20.000 gold. n. v.; 3.) gospici Ivani Ebner, ki je požrtvovalno stregla njemu in njegovi materi, voli 800 gold. letne pokojnine; 4.) svojemu lovcu Staudingerju 300 gold. letne penzije; 5.) svoji stari kuharici Marjani Štengar 200 gold. pokojnine; 6.) kuhinjski dekli 100 gold. jedenkrat za vselej; 7.) hišni 100 gold.; 8.) grofu Rudolfu della Pace, svojemu preljubljenemu prijatelju, 6000 gold.; 9.) dvema nečakinjama po 300 gold.; 10.) grofinji Terezi de Pace dve omari iz indijanskega lesa; 11.) prijatelju Jeronimu Gorizzutti dve lovski

puški in psa «Truffo»; 12.) Francu «Voxilla de Wüstenau», ki je imel v najemu mitnici v Sežani in Lokvi za 1000 gld. na leto, odpusti najemnino za tri četrt leta; 13.) svojemu brivcu Jožefu Somarju 50 gold.volila. Dolžan pa je bil 19.477 gold., med drugim: Gvidonu grofu Kobenclju 11.283 gold. po 4%; cerkvi v Lokvi 226 gold.; cerkvama v Rodiku in Kačičah 680 gold.; Francu Voxilla 434 gold.; grofu Pompeju Coronini v Tolminu 3000 gold.; 14.) Svojim splošnim dedičem imenuje grofa Adelma Petača, svojega preljubljenega ujca, o katerem pričakuje, da ne bo skušal ovreči teh testamentarnih določeb, zlasti z ozirom na to, da je testator očistil imetje očetovih dolgov. Priporoča pa mu ubožce, zlasti one iz završniške gosposčine. (Deželna deska grofije goriške in gradiščanske, vpisano 9. junija 1789.)

Adelm Petač je bil zadnji svoje rodovine. Bival je raje v prijazni Sežani, nego na zakotnem Završniku. Umrli je tam l. 1817. in pokopali so ga sredi župne cerkve. Država je potem inkamerovala gosposčino in prodala okoli l. 1820. njene obširne gozdove, ki so pa sedaj že skoro popolnoma izsekani, najbližnjim občinam, zlasti Lokvi, Povirju in Sežani.

Poslednji grof Petač je imel rejenko Ano Veroniko Just, ki se je omožila z g. J. Delenom v Sežani. Ljudstvo okoli Završnika še vedno pripoveduje, kako se je «grajska hči» udajala. Delenovi dediči so prodali spise završniškega arhiva štacunarju J. G., ki je zavijal v nje razne jestvine. Gosp. dekanu M. Sili se je posrečilo l. 1880. rešiti ostanke tega arhiva, zlasti završniški urbar in urbar Petačevih posestev na Tolminskem. Oba urbarja sta sedaj dobro spravljena in se ne bosta izgubila potomcem.³

³ Arhiv kranjskega muzeja hrani rodoslovník (žal, brez letnic) grofinje Marije Ane Terezije Frančiške Petač kot prastare matere barona Hamilkara de Fin. Njen sin je bil grof Benvenut Sigismund, tega sin, Adelm Anton, ki je imel sina Benvenuta Ivana in Evfemijo, omoženo Coronini. Sin prvega je bil Benvenut Petač (predzadnji grof?), a hči poslednje Elizabeta, omožena Lanthieri. — Grb Petačev ima v

V vasi Pliskavica na Krasu pripovedujejo, da so hoteli devinski grofi Thurni Petačem siloma oteti vasi Pliskavico, Gabrovico in Veliki Dol, da bi zamašili luknjo med njih gosposčino ter Dutovljami in Tomajem, ki sta bila že itak devinska. Vsled tega je nastala vojna med obema strankama, v kateri so pa Devinci zmagali in hoteli odpeljati Petača kot jetnika v Devin. Prihiteli so mu pa na pomoč prebivalci omenjenih treh vasij in osvobodili svojega grofa pri Sestljani. Petač se je skazal hvaležnega svojim rešiteljem in jim dal posestva, katera so okoli onih treh vasij obdelovali, v stalen najem («affitto fermo»), tako da jih nihče ni smel spoditi z njih zemljišč. Ko je neka Petačanka o možitvi z grofom Torre iz Žabelj dobila Pliskavico za doto, ohranili so kmetje še svoje pravice. Tudi pri zemljiščni odvezi po l. 1848. so plačali kmetje onih treh vasij mnogo manj odveznine, nego drugi Kraševci.

Ivan Kobencelj je hotel kupiti nekaj kmetij v Gabrovici, Pliskavici in Kranji Vasi, toda nadvojvoda Karol mu je odpustil 11. decembra 1576 v Gradcu kupnino, izvzel kmetije iz svoje in svojih dedičev oblasti, ter jih daroval Kobenclju kot svobodno lastnino: «die nachstehenden Syeben vnderthonnen, so zu Gabrouiza, Plischouiza vnnd Craindorf gesessen, vnnd bishero furnemblich in vnnser Görzer Vrbar Ambt gehörig gewest sein, allerdings (dem Kobenzl) fur frey-Erb- vnnd Aigenthumblich bewilligt. Vnnd seyen namblich beruerte unnderthonen also genannt: Zw Gabrouiza Stephan Sonperger, dient 1 fl. 40 kr.; Zw Pliscauiza Martin Pertosseghk, dient 1 fl. 22 kr. 2 $\frac{1}{2}$; Juuan Cots, dient 1 fl. 22 kr. 2 $\frac{1}{2}$; Juuan Paserl vnnd Paul Roschez, dienen 1 fl. 22 kr. 2 $\frac{1}{2}$; Zw Craindorf Bredätsch, dient 37 kr. 1 $\frac{1}{2}$;

prvem in četrtem zlatem polju kronanega jednoglavega orla; v drugem in tretjem rudečem polju pa po sedmero srebrnih žebčev (?). V sredi je še mal višnjev ščit z zlato zvezdo. Kot šljemski nakras služijo trije kronani oklopi. Nad srednjim sta dve vzdignjeni roki, nad levim kronani orel, nad desnim pa zlata zvezda.

Slauetz, dient 33 kr. 1 ♂; Tautscher dient 37 kr. 1 ♂; alle zusammen 7 fl. 14 kr. (Kromberški arhiv, kaseta I).

Kakor drugi, tudi Petači niso posebno milo postopali s svojimi podložniki. L. 1740. je ukazal Benvenut Petač svojim podložnikom v Barki, naj mu pripeljejo 6000 kolcev za vinograd Sabotnjak pri Sacerbu. Kmetje pa so se tega branili in so rekli, da je to nova, nezakonita rabota. Nato jim da grof živino zarubiti in na Završnik prignati. Še le čez tri dni, ko so začeli kmetje z uporom žugati in so se že zbirali, povrne jim grajščak živino, a tri najlepše vole pridrži za-se in jedna junica je bila poginila pod beričevimi udarci. Ko se kmet pritoži, zgrabi ga berič za lase in trešči ob tla. Kmet zbeži, a berič luča za njim kamenje. Kmetje so se sicer pritožili na deželno sodnijo v Gorici, ali brez uspeha. (M. Sila, Trst in okolica str. 107.)

Nekdanja završniška gosposčina je obsegala jugovzhodni del goriškega Krasa, t. j. občine: Sežano, Naklo, Rodik, Lokev in Štorje, vsega vkup 157·3 km², ki imajo sedaj 8420 prebivalcev.⁵ Ni bila torej velika. Na vzhodu je mejila ob Kranjsko, na jugu ob Istro (pogorja Ert in Veliko Gradišče), na zahodu ob Tržaško okolico (gora Kokoš ali Maček) ter Devinščino (gora Medvedjak), na severu pa ob rihemberško gosposčino (Nižnji Breg) in Gabrk. Natančne meje, kakor so jih vsako leto ljudstvu oklicavali na shodih v Povirju, Rodiku, Brezovici itd., popisane so v naslednji listini iz leta 1711., katero je spisal lastnoročno grof Ludovik Petač. Prepis je preskrbel g. dekan M. Sila in mi ga natisnemo tu nespremenjenega, da se bode videlo, kakošno slovenščino so pisali pred dvema stoletjema.

Confini od Schwarzeneske Richtē:

«Nar poprei je Tabar St. Coziana, catiri leschi uti Richti do Mosta na verchi, na reko pod Naclu, Scofle, Tupelzhe, Strainoch.¹

⁵ H temu je treba še prišteti kranjski vasi Suhorje s 316. in Ostrožnobrdo s 433. prebivalci.

¹ Tupljice in Strane nista vasi, nego imena posestev, katerih lastniki so sedaj večinoma Barčani, nekaj pa tudi Vremci. Tupljice

Se oberne na Barske snosetti, inu pride na potock imenuvan Padesh.² Kir se dva potocha snidejo po starim imenuvano pod Woi-stervizo,³ na Kau inu na Cirku svettiga Sozierba.⁴ Od Cierkue St. Sozierba gre na Schelesnickovo Hischo catiera je u Schwarzeneschi Richti; od tam gre po grofovih Snosettih na Krisne dreve, od tam gre na greiske Snositti, inu na sdu (zdol) po potochi na ravnost na Straustudenz (Zdravi studenec), od tam gre na potoch Schlopp⁵ inu se poverne na grofove snosetti inu passá na Morain potock,⁶ kir se confiná ta Schwarzenesha inu Novograiska Richta. Od tam gre nad Vasio Slop, od tam passá Confin na Rodich inu Kerslag (Hrpelje?) pod Vasio Slob, inu naraunost na Cosinski Pil (znamenje ob poti). Od pilla Cosinskiga gre po Zeisti skusi Cosinske Grunte gor po sredi hriba verch Polania (Poljanšček, Polonica na spec. karti) nad Verpolle, kir confina Sosferbзка Richta, inu gre blisek Studenza Schusiz⁷ imenuvan, inu naprei po robí na ta Velichi Hrib Monte Cakus⁸ alli tusti verch imenuvan, kir sazne Tersaska Richta. Od Monte Cakus gre dol na te resane kamne, postaulene med Schwarzenesko ino Tersasko richto po glihinghi (po starim pa je schlu na Gropado), inu pride bliso Orlica, kir so tudi postauleni confini, kir sazne (začne) Duinska richta inu so postauleni resani Kamnj, slast pa na Hrib imenuvan

(Tupelzhe, Teplíče, Toplezach) je imel nekda j plem. Kupferschein, Tržačan, a Strane (Stranach, Strajnach, Stranoch) pa baron Rizzi.

² Dva potoka, Padež in Suhorščica, ki se stekata v Reko, prihajata od Suhorja.

³ Vas Ostrovica (Ojstrovica, Vojstrovica) spada pod brezoviško župnijo.

⁴ Cerkev sv. Sacrba (sanctus Servulus) in sv. Vida je na vrhu hriba na Rtvizah. Vas spada pod Brezovico, Železnikova hiša pa je bila pod Završnik.

⁵ Potoch Schlopp = Ločica na specijalni karti.

⁶ Znamenito je ime: «Morin potok» pri Rodiku, morda od boginje Morene?

⁷ Studenec «Sušec» se imenuje tudi «Schuschaz». — Trifinium Rodika, Lokev in Gročane.

⁸ «Monte Kakuš» (pokvarjeno «Cocusfa»), ali «Tosti Verch»; sedaj mu italijanski pisatelji pravijo: «Monte concusfo», t. j. pretreseni vrh, drugi Slovenci pa «Maček».

Termunz⁹, do verch Hriba imenuvan Holz.¹⁰ Tam kompli Diuinski confin in sazne confin med Schwarzenesko inu Riffienbersko Richto, inu gre na Gradno berdo¹¹ na Cau (Kal), che je med Casle (n. Koslach) inu Dobraule.¹² Inu gre na Rafsho cir pridejo tri Richte skonfini uKub (vkup), tu je Schwarzenescha, Richenberscha inu Snoseska. Tam gre po Rasfi confin na verch Silievez (Zlivec),¹³ od tam pak na Zebulouzo ino na Skriu in compli na Scozianska urata kir se je sazhello.

Ostrosnoberdo¹⁴ leshi sesh sojemi confinami v Schwarzeneski Rihti in confina na jutergne sonze sesh reko na potoche che pridejo od Sichorske uode inu gre naprei pod Sohorjam, Borst che je tam je pod Schwarzenescho Richto.

Woda Recha je pu od te Richte inu Lou od Riebb

Pit kadai che boste telli (t. j. vodo iz Reke piti).

Schwarzenegg li 28 Maggio 1711.

Luigi Co: Pettazi ^m/_p.

Tudi vasi Pregarje, Hrušica in Pasjak v Istri «se sojami konfinami» so spadale pod gosposčino in sodnijo završniško. Zato so te tri vasi šteli pod grofijo goriško še do l. 1814., ko so uredili mejo med Primorskim in Kranjskim. Desetina od jagnjet je dala l. 1741. 338 glav in za pašo še 80. Dac od krčem je nesel l. 1788. 1131 gl. 32 kr., od mesa pa 731 gld. 40 kr.

⁹ «Termunz» je v izvirniku «Termoviz»; menda je pravilniše poslednje (od terminus?).

¹⁰ «Golec» hrib izvirno «Gollaz», a grof Ludovik je menda znal tudi kaj nemškega, zato je napisal «Holz».

¹¹ Gradno Brdo, v izvirniku «Gradine Werdo»; Vrhek (381 m) na specijalni karti?

¹² Dobravlje, uradno «Dobraule» in «Kazlje», uradno «Koslach» (t), vasi pod tomajsko župnijo.

¹³ Sedaj gre meja po robu Krasa nad Rašo. «Silievez» je Zlivec = razvodnica.

¹⁴ «Ostrožno Brdo» je v urbarju čudno zapisano, namreč «Prandorf» («pogorela vas»), vulgo «Ostoura Werdo!»

Cerkev in samostan v Stičini.

Spisal Konrad Črnologar.

(Konec.)

Opat Jakob Reinprecht (1603—1626) je sploh mnogo zidal. Postavil je na staro, po opatu Lavrenciju Rainer-ju sezidano prelaturu, drugo nadstropje¹ l. 1605., 1606.; dalje je v vhodnem stolpu, ki je bil preje dvonadstropen, odstranil spodnji strop ter napravil tako visoko vežo, presvodil jo z banjastim svodom in narediti dal ondi l. 1620., reliefe iz mavca, katere sem že preje omenjal. Največ mu je dala cerkev opraviti. Prezidal jo je v slogu svojega časa takó temeljito, da niti zvnaj niti znotraj ni bilo poznati več stare cerkve. Kar je količkaj spominjalo na romanski ali gotski slog, spremenil je, da več ni bilo mogoče; kar se pa ni dalo, je pa s streho zakril. Največ je škodil s tem, ker ni pustil oken svetlobnega nadstropja, kar bi se bilo lahko zgodilo, če bi bil napravil oboke višje. Dogotovil jo je l. 1622.; l. 1623. si je postavil v nji lep, še ohranjen grobni spomenik, in l. 1625., jo je posvetil tržaški škof Reinald Scarlichi.²

In kako jo je predelaval? Lesene strope ladij in kapel je odstranil, istotako tudi svod prezbiterija. Na severni strani je zraven kapele napravil iz hodnika, ki je bil že prej iz cerkve proti prelaturi, katero je bil napravil opat Lavrencij, dva prostora, spredaj kapelo sv. Alojzija z rakvijo, v kateri opat Reinprecht počiva, zadaj pa za stopnice, ki so vodile v prelaturu in na oratorij nad kapelo sv. Bernarda. Poleg južne kapele je sezidal shrambo («mala zakristija» jo zovejo), nad njo pa cerkveno zakladnico. Vsporedno z južno steno prečne ladije je postavil še jedno steno, med nji pa naredil iz prej

¹ Povedó nam napisi na tem krilu.

² Blätter aus Krain, 1861. Menda po Puzelnu. Istega leta, 1. maja, je posvetil tudi šentvidsko cerkev. Orig. pgt. v farnem arhivu v Šentvidu.

omenjene «male zakristije» stopnice v prvo nadstropje samostana in na altano prečne ladije, od tod pa pod streho. Nad severno krilo križnega hodnika je napravil hodnik na stebre (da je lahko svetloba prišla v južno stransko ladijo), v zahodnji dve poli srednje ladije pa je napravil pevski kor na potlačeno banjasti svod. Takih korov je na Kranjskem malo, morebiti jedino le v Mekinah. Povečal je cerkev toraj le za dva prostora.

Srednja ladija in prezbiterij sta dobila polukrožen banjast svod s kapami, stranske ladije in kapele pa križast svod, kakor tudi krili prečne ladije. Križališče je presvodal s kupolo brez oken. Slope in stene je razčlenil s pilastri in lizenami, katere pa nimajo kaj nositi. Zidci so še dosti dobri. (Ko bi bil vsaj nekaj lizén in zidcev porabil na zvonanjščini.) Najhuje se je zgodilo z okni. Ker ni bilo več svetlobnega nadstropja, povečati je bilo treba okna. Kar on tu ni dovolj sprdil, pomagali so nasledniki. V severni stranski ladiji je dal napraviti približno 1·45 m široka in 3·5 m visoka okna. V južni so morala biti okna radi križnega hodnika nižja. Pozneje so pa ta okna razširili in do polovice zazidali, takó da so širja, nego višja, menda radi altarjev. Jednaka okna so tudi na zahodnem koncu stranskih ladij, po dve, jedno vrh družega. Srednja ladija je dobila na zahodni strani zgoraj jedno široko okno s segmentnim lokom, kakor so ona stranskih ladij, spodaj pa dve štirivoglati okni. Portal je silno priprost. Približno tako je naredil tudi severno steno prečne ladije, le da je portal lepši. Od petih oken prezbiterija je dve zazidal, ostala modernizoval. V vsako krilo prečne ladije pa je dal napraviti ondi, kjer je bilo svetlobno nadstropje, v vzhodno steno po jedno okno v četrtniki kroga. Vse tri podolžne ladije je dal pod jedno dvostrano streho, jednotno streho prezbiterija in kapel pa je podaljšal še čez «malo zakristijo» in kapelo sv. Alojzija. Sploh je pa notranjščino deloma okrasil z olepšavami iz mavca, napravil je lizéne okolu oken, in robovi svodov imajo profilovane trakove. Kjer se ti križajo v stranskih ladijah, so grbi

samostanov in opatov. Na svodu, ki nosi pevski kor, so dobro narejeni grbi: cesarski in bavarski (oba z redom zlatega runa), štajerski, koroški in kranjski. Na svodu srednje ladije je njegov grb s kartušo za napis, a napisa ni.

V koliko je zvonik spremenil, ne vem. Za Valvasorja je imel zvonik, kakor je videti iz slik, že visoko barokno streho in pa nekak balkon (za stražnika?) na vzhodni strani.³

Kar Reinprecht ni spridil, to so pa njegovi nasledniki. Opat Ludovik Raumbuschüssl (1680—1687) je popravil zvonik,⁴ sedanjo podobo pa mu je dal menda opat Viljem (1734—1764), ker je na njem letnica 1751. Sedaj ima v zvonišču štiri stare šilaste line zazidane, štiri na glavnih straneh pa povečane. Balkona ni več. Ta opat je tudi znotraj cerkev popravil, kakor nam pravi napis v prečni ladiji: «reparata sub rmo. d. d. guillelmo abbate mdccxlvii» leta 1746. Opat Maksimilijan Motoch (1661—1680) je zidal neko kripto,⁵ opat Franc Ks. Taufferer pa l. 1768. rakev pod pevskim korom.⁶

Gledé na cerkveno opravo nima cerkev, razven nekaterih grobnih spomenikov, nič posebnega. Ker te tu izpustim, opišem naj le še altarje. Teh ima cerkev še 12, a jednega (altar sv. Benedikta) so opustili, ker so pred njega postavili stalen božji grob.

Altarji so iz mavca, kipi so leseni ter pobarvani, ali pozlačeni. Vsi altarji so barokni, brez umetnostne vrednosti. Slike so pa lepe.

1.) Veliki altar s kipom žalostne Matere Božje v dolbini ima stebre in pilastre s korintskimi kapitelji, ob straneh so pozlačeni kipi sv. Petra in Pavla in dveh opatov. V vrhu držita angelja krono nad Marijinim srcem. Vse je preobloženo; pri tem, kakor pri ostalih altarjih, ni skoro ravne črte. Menza

³ Primeri slike v Valvasorju.

⁴ Blätter a. Kr. str. 123.

⁵ Milk. Klöster, str. 84.

⁶ Napis na rakvini plošči.

stoji na samem. Prej je bil na nji jako neukusen lesen tabernakelj z baldahinom. Rajni župnik P. Ribnikar ga je dal z bakrom prevleči in v ognju pozlatiti, keruba sta pa lesena. Delo je veljalo nad 2200 gld. Takó visoki cerkvi pa ni nikakor primeren v lepoti, preveč se izgublja v malenkosti; škoda, da se ni napravil nov kalup. 2.) Altar sv. Bernarda, s sliko tega svetnika, stebri in dvema kipoma, je arhitektonično dobro pogodil umetnik. Altar stoji v severni kapeli. Jednak temu je opuščeni altar v drugi kapeli. 3.) Altar sv. Alojzija v bližnji kapeli je skrajno barokno delo. V tem oziru ga nadkriljuje samo zraven vzdani grobni spomenik opata Viljema.

V stranskih ladijah stojijo pod okni v vsaki ladiji po 4 altarji. Po dva nasprotno si stoječa sta v arhitekturi jednaka. V južni ladiji so: 4.) Altar angeljev varuhov, v sredi slika, ob straneh pa kipa sv. Mihaela in Rafaela. 5.) Altar sv. Jožefa, slika njegove smrti, kipa sv. Janeza Krstitelja in svetnika s križem. 6.) Altar sv. Izidorja s sliko, kipa dveh menihov z dvojnim križem. 7.) Altar sv. Antona Pad. s sliko, ter kipa sv. Antona pušč. in sv. Jošta. — V severni ladiji: 8.) Altar M. B. s kipom čistega spočetja Marije Device in kipa svete Katarine muč. in sv. Terezije. 9.) Altar sv. Ane z njeno sliko, kipa sv. Magdalene in sv. Rozalije. 10.) Altar sv. Katarine Sijenske (?) s kipoma dveh nun, jedna stopa na krono, druga ima psa. 11.) Altar sv. Barbare s sliko in kipa sv. Cecilije in sv. Apolonije.

Kdo je dal napraviti altarje, kdo in kdaj jih je izdelal, ne vem. Če primerjamo nagrobnik Kovačičev z altarji, osobito z onim sv. Alojzija, se bržkone ne motimo, če trdimo, da jih je dal napraviti opat Taufferer. Dasi je opat Viljem cerkev popravil,⁷ je težko verjeti, da bi se bil tudi tega draga dela lotil. Za opata Antona bar. Gallenfelsa (1688—1719) je bil samostan takó zadolžen, da je cesar Karol VI. postavil posebno komisijo l. 1721., ki je gospodarila v samostanu do

⁷ Prej omenjeni napis.

l. 1746. Za naslednika Aleksandra bar. Engelshausa je bilo dolga še 150.000 gld.; Kovačič je ob nastopu (1734) dobil še 125.000 gld. dolgá.⁸ — Ugodneje je bilo menda za Tauffererja. Ta je poleg letnic in grbov napravil osem vloženih in rezljanih klopj v koru l. 1770. in 52 klopj v ladiji leta 1768., potem križevi pot v bogato v rokoko-slogu izrezljanih okvirih. Slikal ga je, kakor pové napis, «F. Wergant, Accademicus Capitolinus, pinx: 1766». Taufferer je zidal menda tudi prelatovo dvorano, in vendar je bilo o razpuščenju samostana še 8.947 gld. gotovine.⁹ Omeniti mi je še 7 dobrih oljnatih slik, predstavljajočih sedem žalostij Marije Device.

Lepa je ograja prezbiterija in kapel iz sivorudečega žilastega marmorja (conglomerata). V ograji je lično kovano omrežje. Čeden je tudi krstni kamen (iz istega marmorja) in pa kropilnik iz črnega kamena.

Skrajno neukusne pa so «malarije» iz druge polovice tega stoletja v prezbiteriju in v kapelah. Boljše bi bilo, da jih zabelijo.

Križni hodnik.

Najstarejše še ohranjeno delo iz gotske dobe je križni hodnik, prizidan k južni stranski ladiji. Ohranil je svojo prvotno obliko še prav dobro. Štiri po 28·5 *m* dolga krila oklepajo malo dvorišče. Visok je 5 *m*, širok pa 3·3 *m*. Vseh skupaj je 24 pol. Pole v oglih so po 3·3 *m* dolgi kvadrati, ostale pole pa so 4·4 *m* dolgi in 3·3 *m* široki štirikoti. Pole so ločene z dvojnimi šilastimi prečnimi rebri okroglega prereza, križna rebra so pa nekako hruškastega prereza. Rebra sloné na okornih zagvozdatih konzolah, nekatera (v zahodnem krilu) imajo maske (človeške obraze). Križna rebra se družijo v okroglih sklepnikih, ti so večinoma gladki, le v krilu ob cerkvi so okrašeni z reliefi, in sicer od prečne ladije počenši: 1.) velik sklepnik s podobo Izveličarja s prtom okoli ledij in

⁸ Milkowicz, K. i. K. str. 80 in 81.

⁹ Milkowicz, Kl. in K. str. 201.

privzdignjenimi rokami, 2.) Jagnje božje, 3.) Kristusova glava, 4.) (zakrit z zidom), 5.) in 6.) solnce in mesec, 7.) velik sklepnik s šesterožarko zvezdo. Tu v kotu je kot konzola neka spaka s ptičjim trupom in človeško glavo, ki spominja še na romanski slog. Svodi dveh pol so radi bližnjih stopnic z modernimi nameščenimi.

Na dvorišče ima križni hodnik šilasta, na obe strani obrezana (abgeschrägt) po 1·3 m široka in 2·3 m visoka okna brez krogovičja. Tacih oken je 18, jedno pa je polukrožno. Srednje okno v zah. krilu je zazidano, bilo je drugačno. Morebiti je bil tam vodnjak, kakoršen je bil pri križnih hodnikih sploh navaden. Vse delo je strogo geometrično izvedeno ter sega morebiti še v prehodni slog. Pozná se še, da je bil ta hodnik slikan, a slike so pobeljene. Gotovo bi se izplačalo, jih vsaj deloma odkriti. Na severno-zahodnem voglu je prostor s šilasto-banjastim svodom. Morebiti je bil to vhod v križni hodnik.

Kapela.

Poleg vhodnega stolpa je neznatni, znotraj 4·4 m dolg in širok ter 4 m visok prostor s krožnoločnim križastim svodom. Polukrožen lok v vzhodni steni sloni na močnih nakladih, tu je bila apsida ali pa kak vhod. V nasprotni steni so 1·2 m široka in 3·6 m visoka polukrožna vrata, sedaj že v gornjem delu zazidana. V južni steni je majhno romansko okno in poleg teh nekaka vrata, polukrožno završena. Tem nasproti so še jedna, pa zazidana. Zvunaj so ostanki slik na presno, jako poškodovani, poleg ornamentov se pozná samó še gornji del necega svetnika, škofa ali opata z mitro in palico. — Sedaj je to farovski kravji hlev.

Kaj je to bilo, ne vem. Morebiti ona l. 1254. posvečena kapela sv. Pavla?¹⁰

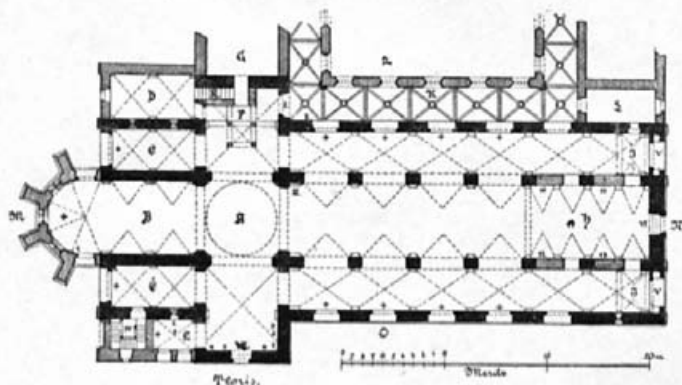
¹⁰ Blätter aus Krain, 1861. str. 124.

Omenim naj še velikanski refektorij (blizu 25 m je dolg in 8 m širok) poleg križnega hodnika z izbornimi stukaturami in z (žal) že pobeljenimi freskami na svodu. Sedaj je tu drvarnica. Takó lepih drvarnic še kralji nimajo!

Pojasnila k črtežem stiške cerkve.

(Glej slike!)

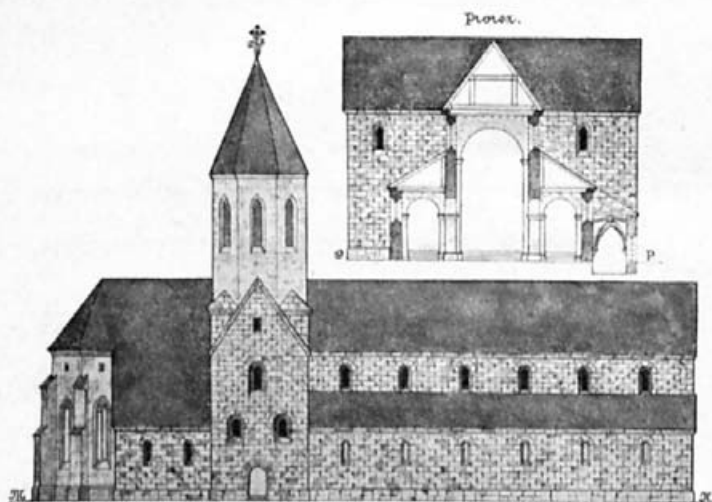
Tloris kaže cerkev in del gotskega križnega hodišča, kakor sta sedaj. Popolnoma črno so zaznamovani zidovi prvotne romanske bazilike, toda okna stranskih ladij in kapel ter pročeljna okna so mnogo razširjena. Le dve okni na kapeli sv. Bernarda pri stopnicah

IV ste čisto ohranjeni, dvomiti pa ni, da so bila taka okna tudi na kapeli sv. Benedikta in na drugih delih stranskih ladij. Ako je bilo krilo križnega hodnika ob cerkvi zidano pozneje, kot cerkev, so bila taka okna gotovo tudi v južni stranski ladiji, ako pa je bil križni hodnik ob jednem s cerkvijo stavljen, ondí ni bilo oken, ker bi jih sicer zakrivala streha. (Glej prerez!) Zidovi iz gotske dóbe so črtani navpično, iz renezanske dóbe pa vzporedno s podolžno osjo (NN) cerkve. Nekonstruktivne in samo olepšujoče lizene iz l. 1623. so bele.

Številke in druga znamenja značijo: Križci pomenijo altarje. A je križišče, nad katerim je kupola brez oken in v gotski dóbi dozidani zvonik. B je korni četverkot, na koncu je bila prvotno

morebiti apsida (katere pa cistercijenci navadno niso rabili). C je kapela sv. Benedikta in Č sv. Bernarda. E prvotno hodnik v prelaturu, pozneje predeljen, prednji del E je kapela sv. Alojzija z rakvijo 3, zadaj so stopnice IV na nekdanji oratorij nad kapelo sv. Bernarda in od tod pod streho. D je «mala zakristija», iz katere so stopnice R v prvo nadstropje, na altano F in od tod v zvonik. G je velika zakristija, H pevski kor, J kora v stranskih ladijah, K križni hodnik, nad katerim je odprta galerija, L šilasto banjo — svoden prostor, nad katerim se gre na kor. — I so novejša vrata v križni hodnik, prej so bila krožnoločna, pri II v str. ladijo,

pa tu radi razločnosti izpuščena, III prižnica, IV stopnice, V okna v stranski ladiji, po jedno nad korom in jedno pod korom J. Četverovoglate votline v zidu se vidijo pod streho; bili so to bržkone zračilni predori iz kripe, VI so velika in VII stranska vrata.

Številke poznamujejo nagrobne kamene, in sicer: 1 grb milanski, pravijo, da je to grobni spomenik Viride, 2 spomenik opata Viljema Kovačiča, 3 rakveni pokrov z nagrobnim napisom opata Reinprehta, 4 opata Janeza Weinzerla, 5 opata Maksimilijana Mottocha, 6 opata Antona bar. Gallenfelsa, 7 opata Ljudevita bar. Raumschiessl-na, 8 krasni spomenik opata Jakoba Reinprehta,

9 opata Aleksandra bar. Engelshausa, 10 opata Jakoba Klaferla, 11 samostanskega upravnika Gašparja pl. Mindorfer-ja, 12 opata Janeza Zeisel-na, 13 Antona Tautsch(ar)-ja in 14 rakveni pokrov z letnico 1768.

Naris je rekonstruiran. Taka je bila cerkev na severni strani, dokler ji ni bila prizidana kapela sv. Alojzija. Izvzemši oblike zvonikove strehe, oken prezbiterija in vrat v prečno ladijo je vse določno narisano. Ker so okna stranske ladije in omenjena vrata temeljito predelana, ostala so v votlini bela. Nad pročeljem je bil tudi nadstrešni stolpič, a je tu izpuščen, ker ne vemo, kakšen je bil. (Glej Valvasorja.) Svetlobno nadstropje in zvananja stran kapele sv. Bernarda je še neometana.

Prorez ladij (str. 136.) nam kaže romansko baziliko, ko je imela že križni hodnik, pa ne še zvonika.

Kranjske cerkvene dragocenosti l. 1526.

Spisal Anton Koblar.

(Konec.)

20. Selsko sodišče čušperško (Zoblsperg).

Pod to sodišče sta spadali fari Dobropolje in Šmarija. V dobropoljski fari so bile cerkve v teh krajih:

Dobropolje (Guttenfeld), kjer je bil tudi altar sv. Sebastijana, *Podpeč* (Pudpetz) (f. Dobropolje), *Kompolje* (Cumpal) (f. Dobropolje), *Podgora* (Pudgor) (f. Dobropolje), *sv. Janeza v Strugah* (zw Strug) (sedaj farna cerkev sv. Avgušтина v Strugah), *Podgorica* (Pudgoritz) (f. Dobropolje), *Krka* (Gurck) (sedaj farna cerkev), *Koren* (Corain) (f. Krka), *Ambrus* (sedaj farna), *Višnje* (Sant Jacob zw Baixel) (sedaj sv. Filipa in Jakoba, f. Ambrus), *Kal* (Okol) (f. Ambrus), *Kamni Vrh* (Sant Peter an Stanperg) (f. Ambrus).

V šmarijski fari so pa stale cerkve: *Šmarija* (Sand Marein), *sv. Marjete v Veliki Račni* (Sandt Margarethen Kirchen in der Raditschenn) (f. Kopanj), *sv. Petra* (in Pavla) *v Dolenji Slivnici* (Sandt Peter zw Niederschleynicz) (f. Kopanj), *sv. Nikolaja na Tabru* (Sandt Nicolaw zw Latzenn-Werck, Latzenberck) (f. Št. Jurje), *Št. Jurje* (zw sandt Jorgen) (sedaj farna), *Smèrjene* (zw Smeryenn)

(f. Št. Jurje), *sv. Ruperta na Limberku* (hrib severno od Čušperka, kjer sedaj ni cerkve) (zw sandt Ruprecht zw Lamperg), *Kopanj* (Copayn) (sedaj farna cerkev), *Rogatec* (Rogatecz) (f. Št. Jurje).

Dalo je čušpersko sodišče: 1 srebrno pozlačeno monštranco, 1 srebrn križ, 6 kelihov in 6 paten, kar je tehtalo skupaj 14 mark; 7 kelihov z bakrenimi stojali in srebrnimi čašami niso tehtali. V gotovini pa 60 ren. gld. in 8 og. gld. v zlatu. 15 gld. 54 kr. so dali komisariji za zidanje cerkve v Dobrepoljah.

21. Selsko sodišče mokronoško (Vndernassenfues).

1.) *Farna cerkev v Šent Rupertu* (Sand Rueprecht) ima 13 kelihov, 1 srebrno monštranco s 5. srebrnimi podobami, 1 srebrn križ, 1 srebrno pušico, 7 «pacem», 1 srebrno pušico (puxel) za sv. zakrament, 18 funtov vin Cerkev ima bratovščino

2.) *Cerkve sv. Tilna* (Sand Gillgen) v *Mokronogu* (sedaj farna) 4 kelihe s patenami, 1 srebrno monštranco z malimi podobami, 1 križec in (z bratovščino vred) gotovine 12 ren. gld. in 12 f. vin.

3.) *C. sv. Leonarda v Gabrijelah* (zw Gabriel) (f. sv. Trojica) 1 kelih in nič gotovine.

4.) *C. sv. Jurija* (f. Sv. Trojica) 2 keliha, 15 f. vin. in 38 kr.

5.) *C. sv. Duha* (v Vihru, f. Št. Rupert) 1 kelih; cerkev in bratovščina 16 f. vin in 30 kr.

6.) *C. sv. Martina na Kalu* (am Khall) (f. Št. Janž) 1 kelih, 14 f. vin. in 6 kr.

7.) *C. sv. Janeza* (sedaj farna cerkev v Št. Janžu) 2 keliha in gotovine (z bratovščino vred) 14 f. vin. 33 kr.

8.) *C. Matere božje v Tržišču* (zw Tharschische) (f. Sv. Trojica) 1 kelih in (z bratovščino) 4 f. vin. 30 kr.

9.) *C. sv. Barbare v Okrogu* (zw Ochkrog) (f. Št. Rupert) 1 kelih in gotovine (z bratovščino) 1 f. vin.

10.) *C. sv. Kancijana* (na Jesenicah, f. Št. Rupert) 1 kelih in (z bratovščino) 12 f. vin.

11.) *C. sv. Nikolaja v Martinji Vasi* (Mauterstorf) (f. Mokronog) 1 kelih in (z bratovščino) 1 f. vin.

12.) *C. sv. Marjete v Kamnici* (zw Stainpach) (f. Št. Janž) 1 kelih in z bratovščino 2 f. vin.

13.) *Nova cerkev sv. Trojice v Tržišču* (Die Newstift der Heylligen Drifalltigkait zw Tharschische) (sedaj farna) 1 kelih; gotovine nima, ker so jo porabili za zidanje cerkve.

Skupaj: 1 srebrno monštranco, 2 srebrni pozlačeni pušici, 2 srebrna križca, 1 malo monštranco, 11 kelihov in 14 paten (30 mark 3 lote), 6 kelihov z bakrenimi stojali niso tehtali, in 131 ren. gld.

22. Selsko sodišče trebelsko (Obernassenfuess).

Inventirala je Doroteja, udova Matije Mallingerja, namesto svojega strica Nikolaja Jurišiča, in sicer v fari trebelski in trebanjski. Spremljala sta jo Jurij in Ivan pl. Mordax. Imele so cerkve:

1.) *Farna cerkev sv. Petra na Trebelnem* (Obernassenfues). Cerkev je revna in ima le 2 keliha, medeno monštranco in malo pušico za sv. R. Telo. Pustili so vse pri cerkvi, ker ima župnik, ki bi rad cerkev popravil, dva kapelana, in je vsa srenja prosila, da naj se pusti tudi pušica, ker sicer nimajo nikamor dejati sv. R. Telesa.

2.) *Cerkev Matere božje na Sv. Vrh* (An Vnser Frawenperg am Heiligen perg) (f. Trebelno) 1 srebrn kelih z bakrenim stojalom (23 lotov) so vzeli, drugi kelih pa pustili cerkvi, ker je ondi vsako nedeljo maša s pridigo.

3.) *C. sv. Ane v Brézovcu* (Bresawetz) (f. Trebelno) 1 srebrn kelih (10 lotov).

4.) *C. sv. Nikolaja* (sedaj sv. Urha) *na Cerovcu* (zw Tzerouetz) (f. Trebelno) 1 srebrn kelih (13 lotov).

5.) *C. sv. Jošta v Gorenji Loknici* (zw Lokhnitz) (f. Trebelno) 1 srebrn kelih z bakrenim stojalom (16 lotov in 1 kvintelj).

6.) *C. sv. Jakoba v Pavlji Vasi* (Paulsdorff) (f. Sv. Trojica) 1 kelih s srebrno čašo (19 lotov) in 1 bakren kelih (13 lotov).

7.) *C. sv. Martina na Štatenberku* (zw Statenburg) (f. Trebelno) 1 kelih (19 lotov) in 1 kelih se je pustil cerkvi, ker je v nji med tednom več maš in maša s pridigo tudi vsako nedeljo; 7 ren. gld., drugi denar je izposojen.

Vzeli so tedaj v trebelski fari 7 kelihov, in 10 kelihov se je pustilo cerkvam, ker je bilo tačas v fari 10 duhovnov.

V trebelski fari sta bili tudi:

8.) *C. sv. Jurija* (zw Newrendorf) (v Mirni Vasi, v trebelski fari; ta cerkev je ob Valvasorjevem času še stala, a je danes ni več) ni imela nič keliha in nič denarja.

9.) *C. sv. Pavla* (sedaj sv. Antona) v *Belčcem Vrh*¹ (zw Beletschperg) (f. Trebelno) tudi nima ničesar.

10.) *Kapela sv. Nikolaja v Čretežu* (Rewtenberg) (f. Trebelno, a Valvasor je več ne omenja) 2 gld.

Vse cerkve in bratovščine trebelske fare so tedaj dale 7 kelihov in 29 ren. gld. 24 kr.

11.) *Farna cerkev v Trebnjem* (Treffen) 1 srebrno monštranco (10 mark) 1 malo srebrno in pozlačeno monštranco (4 marke 7 lotov), 1 srebrn križ (26 lotov), 3 srebrne kelihe (6 m. 6 lotov), 3 srebrne in 1 bakren kelih so pustili cerkvi, ker so bili trije duhovni v Trebnjem.

12.) *C. sv. Ane na Gradišču* (zw Gradisch, am Purgstall) (f. Trebnje) 1 kelih z bakrenim stojalom (25 lotov) in 2 ren. gld.

13.) *C. sv. Marjete* (na Bregu, f. Trebnje) 1 bakren, pozlačen kelih (26 lotov).

14.) *C. sv. Marije Magdalene* (v Martinji Vasi, f. Št. Lovrenc) 1 bakren kelih s srebrno čašo (30 lotov) in 3 ren. gld.

15.) *C. sv. Urha* (v Okrogu, f. Čatež) 1 bakren kelih s srebrno čašo (21 lotov).

16.) *C. sv. Mihaela* (v Čatežu, sedaj farna) 1 kelih s srebrno čašo (20 lotov).

17.) *C. sv. Mohorja* (na Moravčah, f. Sv. Križ p. Litiji) 1 kelih s srebrno čašo (19 lotov).

18.) *C. sv. Križa* (na Dolgi Njivi, f. Št. Lovrenc) 1 kelih s srebrno čašo (24 lotov).

19.) *C. sv. Križa* (v Stehanji Vasi (?), f. Št. Lovrenc) 1 kelih s srebrno čašo (15 lotov).

20.) *C. sv. Marka* (v Tehaboju, f. Sv. Križ) 1 kelih s srebrno čašo (23 lotov).

21.) *C. sv. Marjete* (kje?) 1 bakren pozlačen kelih (13 lotov).

22.) *C. sv. Križa v Ostrožniku* (zw Ostroschnekh) (f. Mokronog) 1 srebrn kelih (21 lotov) in 1 kelih (16 lotov).

¹ Ljudje pravijo Belččvrh, ne Blečji Vrh, kakor se po navadi piše.

23.) *C. sv. Martina v Slepščeku* (Plintenspach) (f. Mokronog) 1 kelih s srebrno čašo (24 lotov) in 13 ren. gld. Ondi je tudi bratovščina sv. Nikolaja.

24.) *C. sv. Mihaela v Dedčji Vasi* (Dedndorff) (f. Trebnje) 1 bakren pozlačen kelih (14 lotov) in z bratovščino vred 3 ren. gld.

25.) *C. sv. Mohorja* (kje?) 1 kelih s srebrno čašo (23 lotov).

26.) *C. sv. Janeza »zw Walinsperg«* (Valvasor ima v kriški fari cerkev sv. Janeza Krstn. »in Wolenberg») 1 bakren kelih s srebrno čašo in pateno (19 lotov).

27.) *C. sv. Volbanka* (kje?) 1 kelih s srebrno čašo (21 lotov).

28.) *C. sv. Florijana* (na Rádečjem Selu, f. Trebnje) 1 kelih s srebrno čašo in pateno (19 lotov).

29.) *C. sv. Jerneja* (na Vrh, f. Čatež) 1 bakren in pozlačen kelih (16 lotov).

30.) *C. sv. Petra ob cesti* («an der strassen») (na Jezeru, f. Trebnje) 1 kelih s srebrno čašo in pateno (18 lotov).

31.) *C. sv. Štefana* (f. Trebnje) 5 ren. gld.

32.) *C. sv. Jakoba v Vrhrebnjem* (Treffenperg) (f. Trebnje) 4 ren. gld.

V trebanjski fari je bilo tedaj 23 kelihov. Bratovščine so pa dale: pri farni cerkvi trebanjski bratovščina M. B. 5 ren. gld.; bratovščina sv. Fabijana in Sebastijana 2 ren. gld.; bratovščina sv. Katarine 5 ren. gld. 52 kr. 2 vin.; bratovščina sv. Petra 2 ren. gld. 18 kr.

Iz trebelskega sodišča je prišlo skupaj: 2 srebrni monštranci, 1 srebrn križ, 6 kelihov in 8 paten (22 mark in 8 lotov) ter 93 ren. gld. 42 kr.; 12 kelihov z bakrenimi stojali niso tehtali.

23. Selsko sodišče štatnberško (Statnberg).

Inventiral je Ivan pl. Črnomeljski (von Tschernemell) in dale so:

1.) *Farna cerkev sv. Marjete* (Šmarjeta) s podružnicami: 1 srebrno monštranco, 3 srebrne kelihe in 6 bakrenih kelihov s srebrno čašo; 5 kelihov so pa pustili cerkvam.

2.) *F. c. sv. Kancijana* (Škocijan): 7 kelihov s srebrnimi čašami (4 so pustili cerkvi).

3.) *F. c. pri Beli Cerkvi* (zw Weysssenkyrchen): ostala sta pri fari 2 bakrena pozlačena keliha.

4.) *F. c. v Mirni Peči* (Henigstein): 1 srebrn kelih s pateno, 4 bakrene kelihe s srebrnimi čašama, 1 srebrno pušico, 1 medeno monštranco in 1 meden križec.

5.) *F. c. sv. Petra* (Št. Peter): 1 srebrno, nepozlačeno monštranco, 2 keliha s srebrnima čašama; dva s Starega Grada in iz Otočca izposojena keliha so pustili v Št. Petru.

V Ljubljano je pa prišlo od teh 5. farâ: 2 mali monštranci, 7 kelihov in 6 paten (13 mark) in 3 kelihi z bakrenimi stojali, katerih niso tehtali, ampak so jih dali Ivanu pl. Črnomeljškemu, Viljemu Semeniču in Viljemu Gumpelju V penezih je bilo 158 r. gld.

24. Selsko sodišče rukenštajnsko (Ruckhenstain).

Dalo je vse sodišče: 1 monštranco, 2 srebrna keliha in 2 pateni (7 mark 12 lotov), 4 kelihe z bakrenimi stojali in 30 gld. 41 kr. in sicer:

1.) *C. sv. Primoža* (na Gori, f. Studenec) 1 kelih in 3 og. gld.

2.) *C. (sv. Marije Magdalene) v Lukovcu* (zw Lukhautz²) (f. Boštanj) 1 kelih.

3.) *C. sv. Križa* (v Gorenjih Dolah, f. Škocijan) 1 kelih in 8 ren. gld.

4.) *C. sv. Mihaela v Dol. Raduljah* (S. Michel zw Radel) (f. Bučka) 1 kelih in bratovščina 2 gld.

5.) *C. sv. Martina pri Raduljah* (S. Merten pey Radel) (f. Bučka) 1 kelih in 3 gld.

6.) *C. sv. Katarine na Studencu* (zw Prun) (f. Studenec, cerkev je stala še ob Valvasorjevem času, a sedaj je ni več) 2 gld.; keliha nima.

7.) *Farna cerkev na Raki* (Arch) 1 srebrno monštranco.

8.) *Cerkev sv. Nikolaja »zw Pierchhe«* (Brezje³, f. Leskovec) 1 og. gld 3 kr.

² Valvasor ima napačno: Bukouiz (VIII, 718.), najbrže je Lókavec.

³ Nad Brezjem je Brezova Gora (Birkenberg) in ondi je prej ko ne stala cerkev sv. Nikolaja, spadajoča nekda pod faro raško. Valvasor ima »S. Nicolai in Kirchenberg«, kar je gotovo namesto Birkenberg. Blizu ondi je danes podružnica sv. Lucije v Senušah.

9.) *C. Matere božje na Studencu* (zw Prunn) (sedaj farna) 1 kelih in 6 ren. gld.; ondotna bratovščina M B. 4 gld.

10.) *C. sv. Gregorja na Ponikvah* (zw Ponikhel, f. Studenec) (sedaj ondi ni cerkve) 1 kelih, 3 og. gld.

11.) *C. sv. Elije v Družah* (zu Druss) (f. Škocijan, ondi je sedaj cerkev sv. Barbare) 1 kelih in 1 ren. gld. in ondotna bratovščina pri altarju sv. Barbare 5 ren. gld.

12.) *C. v »Tzagrus«* (znabiti Zagrad, f. Škocijan) nima ničesar.

25. Mesto Kostanjevica (Lanndstras).

Cerkev sv. Jakoba: 4 kelihe, 4 patene, 1 monštranco in 2 srebrna križca, kar je tehtalo 11 mark in 7 lotov. Opravnik (Amt. mann) v Kostanjevici je bil tačas Gašpar Rawber.

26. Samostan kostanjeviški (vnnser frawn prun bey Landstrass).

Opat kostanjeviški je dal: 4 kelihe, 4 patene, malo pozlačeno monštranco, srebrno nogo, srebrn »pacem« z verižico, dva vrčka, tri pozlačene križce, kar je tehtalo skupaj 14 mark in 5 lotov; dalje lesen križ, prevlečen s srebrom, tehtal 11 lotov; 9 srebrnih čaš z napisano pesmijo, tehtajo 5 mark in 12 lotov. Opat dragocenostij ni hotel precej dati. — Ostavili so v samostanu 3 kelihe, 3 patene in 1 križec.

27. Samostan Pléterje (Pletriach).

Našli so ondi: Velik srebrn križ, v sredi podoba Matere božje, na strani pa sv. Duh in trije angelji, na drugi strani Jezus na križu in zraven 4 evangelisti; tehta $7\frac{1}{4}$ marke. Pozlačeno monštranco, tehta 11 mark; srebrno kadilnico in srebrn kadilnjak (»scheffl« = navicula), 2 srebrna vrčka, 2 srebrna križca, 1 srebrno skudelo, kar tehta 7 mark; rudečo žametasto mašno obleko s križi iz biserov; rudečo zlato mašno obleko s križem iz biserov; rujavo damastasto mašno obleko tudi s križem iz biserov; belo damastasto (thamaschk) mašno obleko z zlatim križem. Dalje 8 kelihov in 8 paten, tehtajo 6 mark, ter 100 rensk. gld., 5 ogerskih gld. v zlatu in 20 gld. v krajcarjih. Ostavili so pri samostanu: 4 kelihe,

4 patene, 6 srebrnih žlic in zgoraj omenjeno mašno obleko; vzete dragocenosti so pa tehtale skupaj 52 mark in 6 lotov. Popisal je dragocenosti brat Janez, oskrbnik v Pleterjah.

28. Selsko sodišče kostanjeviško (Lanndstras).

- 1.) *Farna cerkev v Št. Jerneju* je dala: 1 monštranco, 1 pateno, 1 križec, 6 ogerskih gld. in 12 kr. in 1 gld. v zlatu.
- 2.) *Cerkev sv. Jurija* (v Orehovici, f. Št. Jernej) 24 kr. 2 vin.
- 3.) *C. sv. Tomaža* (v Gorenji Stari Vasi, Valvasor: Ukrainske starevase, f. Št. Jernej) 3 ogerske gld. in 18 kr.
- 4.) *C. sv. Nikolaja* (na Gorjancu, Valvasor: Ugarii, f. Šent-Jernej) 12 reparjev («ruebler»⁴) in 1 gld. v zlatu.
- 5.) *C. Naše Gospe* (vnser frawen pey der phar) (je stala na trgu pri farni cerkvi v Št. Jerneju) 3 ogerske goldinarje in 1 kr.
- 6.) *C. sv. Danijela* (v Dolenjem Suhodolu, f. Brusnice; sedaj ondi ni cerkve) 5 og. gld. 12 kr. Bratovščina sv. Jurija 41 kr.
- 7.) *C. sv. Vida* (Gorenje Mokropolje, f. Št. Jernej) 3 gld.
- 8.) *C. sv. Katarine* (v Cerovem Logu, f. Št. Jernej; sedaj ni cerkve) 5 og. gld. 12 kr. Bratovščina sv. Sebastijana 5 gld. 16 kr.
- 9.) *C. Matere božje v Vodenicah* (vnser frawen zw wodenitz) (f. Kostanjevica) 33 kr.
- 10.) *C. sv. Andreja* (na Leskovcu, f. Brusnice; sedaj ni cerkve) 2 goldinarja.
- 11.) *C. sv. Martina* (v Grobljah, f. Št. Jernej) 5 gld.
- 12.) *C. sv. Lourenca* (kje?) nima ničesar.
- 13.) *C. sv. Ane* (v Ledeči Vasi, f. Št. Jernej) nima ničesar.
- 14.) *C. sv. Jakoba* (stala je še za Valvasorja ta cerkev v vasi Šent-Jakob, f. Št. Jernej) nima ničesar.
- 15.) *C. sv. Marije Magdalene* (Ržišče, f. Kostanjevica) nima ničesar.

⁴ Repar (der Ruebler ali Rübler = Batzen) je bil denar za 4 kr. ali 14 črnih vin., kakoršnega je mnogo nakoval solnograški nadškof Leonard Hotiški (v. Keutschach) (1495—1518). Videla se je na njem repa, katero je imel nadškof tudi v svojem grbu. 1 funt vinarjev je imel 17 reparjev in 2 vinarja, ali 240 vinarjev; 1 ogerski goldinar = 20 reparjev; 1 goldinar v zlatu = 90 kr.; 1 petica = 5 reparjev; 1 dvojčica = 2 vinarja. Conf. Schmeller, Bayerisch. Wörterb. II, 12.

16.) *C. sv. Sigismunda* (v Polhovici, f. Št. Jernej) nima ničesar.

17.) *C. sv. Janeza* (v Gabrjah, f. Brusnice) nima ničesar.
Bratovščina sv. rožnega venca 3 gld.

18.) *C. sv. Štefana* (za Valvasorja še, a sedaj sv. Frančiška, v Hrvaški Stari Vasi, f. Št. Jernej) nima ničesar.

19.) *C. sv. Leonarda* (sedaj sv. Kozme in Damijana na Gra-dišču, f. Št. Jernej) 5 funtov vinarjev (à 17 reparjev 2 vin.)

Skupaj: 1 monštranco, 1 križec, 1 pateno, kar tehta 2 marki in 9 lotov, in gotovega denarja 71 ren. gld. in 12 kr.

29. Selsko sodišče pletersko (Pletriach).

Popisal je Gregor pl. Geyrach, selski sodnik pleterski:

1.) *Cerkev sv. Nikolaja na Kronovem* (Ein Kyrchlein genant zw Sandt Nycla zw Cronaw in Sandt Margreten pfar bey clingen-fels) (Dolenje Kronovo, sedaj f. Bela Cerkev) ima 1 kelih s srebrno in pozlačeno čašo in 48 kr. denarja. — Ondotna bratovščina sv. Ahca ima 43 kr.

2.) *C. sv. Štefana v Tomažji Vasi* v belocerkovski fari (Tomas-dorf in weysskhyrcher pfar) ima 4 ogerske gld., 4 reparje (Rwebler) in 1 gld. v zlatu. — Bratovščina sv. Štefana ima 3 og. gld. in 1 gld. v zlatu; bratovščina sv. Florijana 6 gld. in 40 kr. in bratovščina sv. Jurija 2 gld.

3.) *C. sv. Urbana v šentjernejski fari* (Gorenje Vrhpolje) ima 2 ogerska gld. in 1 ren. gld. in 1 kelih.

4.) *C. sv. Ožbalta v šentjernejski fari* (v vasi Javorovici, kjer pa dandanes ni več cerkve) ima 1 kelih in 1 ren. gld.

5.) *Cerkvica Naše Gospe pri Pleterjah v šentjernejski fari* (vas Šmarija) ima 1 kelih in 30 ren. gld.; ondotna bratovščina ima 11 ren. gld. in 19 kr.

6.) *Cerkev sv. Jakoba v šentjernejski fari pri Krki* (Šent-Jakob, dandanes brez cerkve, glej zgoraj!) ima 1 ren. gld. in 40 kr.

Skupaj: 4 kelihe, 4 patene, 64 ren. gld. in 5 ogerskih gld. v zlatu.

30. Selsko sodišče rtneško (Ortnegkh).

Dalo je: 1 srebrno pozlačeno monštranco, 4 kelihe in 4 pa-tene (7 mark 4 lote) ter 42 ren. gld. 40 kr.

31. Selsko sodišče ribniško (Reyffnitz).

Inventiral je Bernardin pl. Učan (Vtschan) dne 11. okt. 1526

Cerkve tega sodišča so dale: 15 kelihov, 11 paten, 1 pušico (kepssen) z 2 srebrnima vrčkoma (khandl), 1 monštranco, 1 srebrnega Sebastijana, 1 srebrnega Krištofa, 7 križcev, med njimi 5 pozlačenih in 1 srebrno kupo. Tehtalo je vse skupaj 58 mark. Vrh tega je bil 1 čisto zlat križec s tremi smaragdi, katerega niso tehtali.

32. Grajščinstvo in sodišče kočevsko (Khotschee) z mestom.

Namesto gospodarja Ivana bar. Ungnada z Zoneka (Sunekh), knežjega vrhovnega predrežarja (Obrister Fürschneider), glavarja in vicedoma celjskega, je inventiral Mavric pl. Burkstall, oskrbnik kočevskega grajščinstva, in navzoči so bili: Pantaleon pl. Thurn, Krištof Wernher, oskrbnik v Kostelu (Graffenbart), Simon Schneller, Kristan Segenschmidt in Andrej Schneller. Imele so cerkve:

1.) *Farna cerkev sv. Jerneja v Kočevju* (Khotschee) tri funte vin. (à 17 reparjev 2 vin.) in 72 šilingov;⁵ 1 srebrno monštranco s 4. pozlačenimi angelji spredaj (80 lotov), 1 srebrn pozlačen križ in ob straneh stojita podobi M. B. in sv. Janeza (38 lotov), 1 srebrno, pozlačeno pušico in na pokrovu grba Mihaela Preinpergerja in njegove soproge (14 lotov), pozlačen srebrn križec (10 lotov), srebrn križec (3 lote), tri srebrne in pozlačene kelihe (74 lotov). 3 srebrne kelihe (65 lotov) so pustili cerkvi.

2.) *Podružnica sv. Treh kraljev v Črnem Potoku* (Schwartzentpach) (f. Kočevje) 7 funtov vin. in 5 šilingov; 1 srebrn in pozlačen kelih (17 lotov).

3.) *P. sv. Uršule v Starem Bregu* (Pachernn) (sedaj Altbacher, f. Stari Log) 4 funte in 5 reparjev (patzen); srebrn, pozlačen kelih s stojalom in pateno iz bakra (15 lotov).

4.) *P. sv. Marjete v Logu* (Lag) (sedaj farna cerkev v Starem Logu, Altlag) 3 funte vin.; srebrn kelih, čigar stojalo in patena sta iz bakra (24 lotov).

5.) *P. sv. Janeza v Cvišljarih* (Zwischler) (Zwischlern, fara Kočevje) 3 funte vin., 11 reparjev (ruebler), 1 srebrn kelih s stojalom in pateno iz bakra (19 lotov).

⁵ 1 funt srebra je imel 20 šilingov, 1 šiling 12 vinarjev.

6.) *P. sv. Katarine* (sedaj sv. Lovrenca) v *Željnah* (Selen) (Seele, f. Kočevje) 7 funtov vin. in 60 šilingov, 1 srebrn, pozlačen kelih (13 lotov).

7.) *P. sv. R. Telesa* (Gotzleichnams) (Mooswald, f. Kočevje) nima ničesar.

8.) *P. sv. Ane v Oneku* (im Honegkh) (Hoheneck, f. Kočevje) 7 funtov vin, 1 srebrn, pozlačen kelih (17 lotov).

9.) *Cerkev Matere božje pri Stari Cerkvi* (Mitterdorff), je spadala pod ribniško faro, a pod kočevsko grajščinstvo, (sedaj farna cerkev) 4 ogerske gld. v penzih (à 20 reparjev), 1 srebrn in pozlačen kelih s pateno (14 lotov).

10.) *Farna cerkev sv. Janeza Krstnika v Reki* (Riegkh) 1 srebrno in pozlačeno monštranco (56 lotov), 1 srebrn, pozlačen kelih (15 lotov) in 10 funtov vin. — Bratovščina pri altarju M. B. v tej cerkvi je dala 5 og. gld. v zlatu in 9 f. vin. v raznih penzih; bratovščina pri altarju sv. Katarine pa 2 og. gld. v zlatu in 9 f. vin.

11.) *Podružnica Matere božje v Kočah* (Khotschen) (f. Koč. Reka) 3 og. gld. v zlatu in 20 funt. vin., 1 srebrn kelih, čigar stojalo in patena sta bakrena (19 lotov).

12.) *P. sv. Jurija v Novih Lazih* (Hinterperg) (f. Koč. Reka) 2 funta vin. in 1 srebrn kelih s pateno (20 $\frac{1}{2}$ lota).

13.) *P. sv. Antona v Štalcarjih* (Steltzernn) (f. Koč. Reka) 17 f. vin., kelih je bil dve leti poprej cerkvi ukraden.

14.) *P. sv. Osvalda v Gotenici* (Göttenitz) (sedaj farna) 5 f. vin. in 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (14 lotov).

15.) *P. sv. Mihaela v Morovcu* (Morobitz) (sedaj farna) 14 f. vin. in 1 bakren pozlačen kelih (19 lotov).

16.) *Farna cerkev sv. Jakoba v Koprivniku* (Nesselthal) 1 srebrno monštranco s tremi pozlačenimi podobami (64 lotov), srebrno pušico (khepschen) (21 lotov), 2 pozlačena keliha s srebrnima čašama (28 lotov), gotovine 4 f. vin. in 80 šilingov. — Bratovščina sv. Jakoba je dala: 8 f. vin. (à 17 reparjev 2 vin. črnega den.) in 40 šilingov in bratovščina pri altarju M. B. 60 šil.

17.) *Cerkev sv. Andreja na pokopališču* (im Freythoff) pri koprivniški farni cerkvi: 8 f. vin. in 31 šil. — Bratovščina te cerkve sv. Andreja pa 5 f. vin. in 24 šil.

18.) *Podružnica Matere božje v Svetlem Potoku* (Liechtenpach), (f. Koprivnik) je dala 4 f. vin.

19.) *Farna cerkev Matere božje v Črmošnjicah* (Tscherman-schnitz) 1 kelih (16 lotov in 1 kvintal); 1 kelih in 1 bakren križec so pustili cerkvi.

20.) *Farna cerkev sv. Petra v Osilnici* (in der Osimnitz) 2 keliha z bakrenima stojaloma (50 lotov), 2 keliha so pa pustili cerkvi, ker sta ondi dva duhovna, dalje 1 srebrn in pozlačen križec (10 lotov), 3 og. gld. v zlatu in 5 funtov vin. Bratovščina sv. Petra pa 1 f. vin.

21.) *Podružnica sv. Nikolaja v Dolenjem Cačiču* (zw Nitzatsch) (f. Osilnica) 13 og. gld. v zlatu in 13 og. gld. v soldinih (100 soldinov gre na 1 gld.); bratovščina te cerkve pa 80 kr. in 5 og. gld. v zlatu.

22.) *P. sv. Lovrenca na Travi* (am Grass) (f. Draga) 3 og. gld. v zlatu in 1 f. vin., 1 srebrn kelih z bakrenim stojalom in pateno (20 lotov manj 1 kvintal)

23.) *Farna cerkev sv. Leonarda v Mozeljnu* (Mösell) 1 srebrno monštranco, katere obod in križec sta pozlačena (33 lotov), 1 srebrn križec (12 lotov), 2 keliha iz srebra (48 lotov), 5 f. vin in 32 šil. — Ondotna bratovščina sv. Leonarda 3 f. vin. in bratovščina pri altarju M. B. 1 f. vin. 25 šil.

24.) *Podružnica sv. Ambroža v Kočarjih* (in Khotzernn) (sedaj Niedermösel, f. Mozelj) 5 f. vin. Ta cerkev nima bratovščine pa tudi ne keliha.

25.) *P. sv. Štefana v Otterbachu* (in Otterpach) (f. Mozelj) 3 f. vin. in 52 šil., keliha nima.

Kočevski vikar Nikolaj Plasman in mestni sodnik Leonard Graff sta od prej zapisanih dragocenostij odposlala v Ljubljano: 2 srebrni pozlačeni monštranci, 2 srebrni monštranci, 1 srebrno pušico, 3 srebrne pozlačene križce z nogami, 1 srebrn križ, 10 kelihov, 12 paten (skupaj 33 mark), 196 ren. gld., laškega denarja (wallisch münss) 14 lotov in 33 og. gld. v zlatu.

33. Selsko sodišče kostelsko (Kostal).

Dalo je to sodišče le 2 srebrni pateni (12 lotov), 33 ren. gld. v penezih in 30 kr., in sicer le farna cerkev Matere božje v Kostelu (zu Costl). Dve podružnici M. B. v kostelski fari so Turki leta 1522. oropali in požgali, da nista imeli družega, kot živino.

Inventiral je Krištof Werner, oskrbnik kostelski (auff Graffenwart in Cöstl), in navzoči so bili: kostelski vikar Jakob Wurtzer, kočevski mestni župan Andrej Schneller in meščan Leonard Grosen (Grozen).

34. Selsko sodišče poljansko (Poelan an der Kulpp)

je dalo 4 kelihe in 4 patene (5 mark).

35. Metliško (Metlinger Poden).

Odposlal je Ivan Heldt, župnik nemškega reda v Črnomlju, iz črnomeljske in viniške fare nastopne podatke:

1.) *Farna cerkev sv. Petra v Črnomlju* (Scherneml) ima 1 srebrno monštranco (3 marke 25 lotov), 1 srebrno in pozlačeno tablo (podobo) (1 m. 6 lotov), 1 srebrn pozlačen križ (20 lotov), 1 malo srebrno monštranco (mit einer parylen) z gledalnico (kjer se je skozi steklo videlo sv. R. T.) (20 lotov), 1 malo srebrno in pozlačeno monštranco z gledalnico in steklom (21 lotov), 2 srebrna vrčka (16 lotov), 5 srebrnih kelihov s patenami (115 lotov), 2 keliha s srebrnima čašama (48 lotov), 24 og. gld. in v raznem denarju 13 funtov vin. (à 68 kr. 2 vin.). — Altar Matere božje v farni cerkvi nima keliha, a dal je 1 og. gld. v zlatu in 3 f. vin.

2.) *Podružnica sv. Duha v Črnomlju*: 2 keliha s patenama iz srebra in pozlačena (43 lotov) in 1 bakren kelih (23 lotov) in 7 og. gld. (à 80 kr.).

3.) *Kapela sv. Sebastijana pri Črnomlju* 1 bakren, pozlačen kelih (18 lotov) in 3 og. gld. v zlatu.

4.) *Cerkev sv. Janeza Evang.* (v Dobličah, f. Črnomelj) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (10 lotov), 2 f. vin. in 11 reparjev.

5.) *C. sv. Marka* (v Butoraju, f. Črnomelj) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (24 l.), 1 og. gld. v zlatu.

6.) *C. sv. Mihaela* (v Desincu, f. Črnomelj) nima nič keliha in nič bratovščine.

7.) *C. sv. Tomaža* (S. Thoman) (na Tanči Gori, f. Dragatuš) nima keliha in bratovščine.

8.) *C. sv. Osvalda* (sedaj Matere b. v Dragovanji Vasi, fara Dragatuš) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (17 lotov) in 3. f. vin.

9.) *C. sv. Mohorja* (kjež) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (27 lotov) in 12 reparjev.

10.) *C. sv. Marije Magd.* (v Tuševem Vrh, f. Črnomelj) 1 kelih s srebrno čašo (23 lotov) in 12 reparjev.

11.) *C. sv. Janeza Krstnika* (v Petrovi Vasi, f. Črnomelj) 1 kelih s srebrno čašo (21 lotov), 5 og. gld. v zlatu in 3 f. vin.

12.) *C. sv. Jerneja* (v Otovcu, f. Črnomelj) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (32 l.).

13.) *C. sv. Jurija* (v Rožancu, f. Črnomelj) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (20 lotov), 1 og. gld. in 80 f. vin.

14.) *C. sv. Nikolaja* (na Stražnem Vrh, f. Črnomelj) 1 srebrn in pozlačen kelih (14 lotov) in 9 reparjev.

15.) *C. sv. Andreja v* (gradu Turnu (zw Turnaw; Valvasor ima pomoto: Turvan) (f. Črnomelj) 1 kelih (21 lotov), katerega je daroval Andrej Semenič.

16.) *Farna cerkev sv. Križa v Vinici* (Weinitz) 2 srebrna keliha z bakrenima stojaloma in patenama (41 l.).

17.) *Cerkev sv. Trojice* (h. Dryualtigkayt) (v Preloki, sedaj farna) 1 srebrn kelih z bakrenim stojalom (23 lotov).

18.) *C. sv. Antona* (v Zilju, f. Preloka), bratovščine nima, kelihi so pa vzeli Turki.

19.) *C. sv. Jožefa* (v Podklancu, f. Vinica) nima keliha in bratovščine.

20.) *C. sv. Jakoba* (v Učakovcu⁶, f. Vinica; sedaj ni cerkve) 4 og. gld., keliha nima.

21.) *C. sv. Katarine* (v Vinici, a cerkve ni več) nima ničesar.

22.) *C. sv. Sebastijana* (v Suhoru, f. Vinica) nima keliha in bratovščine.

23.) *C. sv. Lourenca* (v Obvrhu, f. Dragatuš) 1 kelih s srebrno čašo (26 lotov) in 6 og. gld. (à 80 kr).

24.) *C. sv. Petra* (v Zapodju, f. Dragatuš) nima keliha in bratovščine, ampak le 1 gld.

25.) *C. sv. Ane* (na Tanči Gori, Valvasor: v Narajcu, f. Dragatuš) nima keliha in bratovščine.

⁶ Najbrže je Vučakovec (od vuk = volk) ali Volčjakovec; Valvasor ima Ulzakouiz (VIII, 832).

26.) *C. sv. Helene* (na Belčjem (?) Vrh, f. Dragatuš) 1 kelih z bakrenim stojalom (24 lotov).

27.) *C. Matere božje* (v Hrastu, f. Vinica) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (18 lotov).

28.) *C. sv. Vrbana* (na Selu, f. Vinica [?]) 1 kelih z bakrenim stojalom (15 lotov). Trojna cerkev, nima denarja.

29.) *Farna cerkev sv. Martina* (v Podzemlju) 1 kelih z bakrenim stojalom (16 lotov) in 2 gld.; trije kelihi so zgoreli v Gradcu.

30.) *C. sv. Marjete* (v Borštu, f. Podzemelj) 2 gld., keliha pa nima.

31.) *C. Matere božje* (v Kloštru, f. Podzemelj) 8 f. vin. 80 šil., keliha nima.

32.) *C. sv. Nikolaja* (v Adlešičih, sedaj farna), denarja nima, kelih je zgorel v Gradcu, oba ključarja so Turki odvedli v sužnost.

33.) *C. sv. Vida* (v Gribljah, f. Podzemelj) nima denarja, in kelih je zgorel v Gradcu.

34.) *C. sv. Helene* (Sannd Ellenn) (v Zemeljnu, f. Podzemelj) nima ničesar.

35.) *Farna cerkev sv. Štefana v Semiču* (Siembcz) 3 srebrne pozlačene kelihe s patenami (62 lotov), 1 srebrn kelih, katerega je daroval cerkvi pokojni Albert Semenič, je vzel njegov sin Oton, 1 srebrno pozlačeno monštranco (44 lotov), 1 srebrn pozlačen križ (17 lotov), 2 srebrna »pacem«, pozlačena in z bisernimi maticami (9 lotov); denar so porabili, ko so postavili zid okoli cerkve. — Bratovščina Matere božje v farni cerkvi nima keliha, denarja pa: 9 og. gld. v zlatu, 21 f. vin. v penezih in 4 reparje.

36.) *Cerkev sv. Jošta* (Valvasor ima: »S Justi zu Goreniz«, sedaj je v Gorenjcih, v semiški fari, cerkev sv. Jožefa) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (22 lotov) 13 og. gld. v zlatu in 1 og. gld. v penezih.

37.) *C. sv. Primoža* (v Gabru, f. Semič) 1 kelih z bakrenim stojalom (15 lotov), 8 f. vin. 70 šil.

38.) *C. sv. Sebastijana* (pri Krupi) 1 kelih, katerega je darovala Hohenwarterica in ga ima Burgstaller na Krupi (an der Crup), 3 og. gld. v zlatu, 14 og. gld. v pen., 1 f. vin. v pen. (à 68 kr. 2 vin.) in 60 kr.

39.) *C. sv. Tomaža* (je stala na Vrtači) 1 srebrn kelih s pateno (24 lotov), 2 og. gld. v zlatu, 12 f. vin. in 13 reparjev.

40.) *C. sv. Marije Magd.* (v Rožnem Dolu, f. Semič) 1 kelih z bakrenim stojalom (18 lotov), 9 og. gld. v zlatu, 1 og. zlati soldin in 9 f. vin.

41.) *C. sv. Nikolaja* (na Grádniku, f. Semič) 1 kelih z bakrenim stojalom (27 lotov), 10 og. gld. v zlatu, 11 f. vin. 30 šil.

42.) *C. sv. Katarine* (v Brezovi Rebri, f. Semič) 1 kelih z bakrenim stojalom (18 lotov) in 10 f. vin.

Prišlo je v Ljubljano iz črnomeljske in viniške fare: 1 srebrna monštranca, 1 pozlačen križec, 1 «pacem», 1 srebrna tabla, 2 vrčka, 6 kelihov in 6 paten (21 mark 8 lotov), 7 kelihov z bakrenimi stojali niso tehtali; 14 ren. gld. v penezih in 24 og. gld. v zlatu se je na prošnjo deželstva dalo za zidanje črnomeljskega mesta. Iz drugih farâ te sodnije so pa poslali: 1 srebrno monštranco, 1 pozlačeno monštrančico, 3 križce, 13 kelihov, 15 paten (32 mark 12 lotov), 7 kelihov z bakrenimi stojali in denarja iz metliške fare: 22 ren gld. 14 kr. in 31 og. gld. v zlatu.

36. Selsko sodišče v Ložu (Laas).

Inventiral je Urh Flytscher, oskrbnik v Ložu, in našel:

1.) *Farna cerkev sv. Jurija v Ložu*: 8 kelihov iz srebra, od katerih je pustil 3 pri cerkvi, ker so bili ondi 3 duhovni, 2 srebrni monštranci, in Štefan Špehek, ključar bratovščine M. B., je imel 24 gld., a jih ni hotel izročiti; dala sta pa: altar Lambergerjeve ustanove 1 srebrn kelih in bratovščina M. B. 8 gld.

2.) *Cerkev sv. Trojice v Knežji Njivi* (Grafenacker, f. Lož = Stari Trg pri Ložu) 1 bakren kelih in 3 gld.

3.) *C. sv. Andreja* (na Poljanah, f. Lož) 1 bakren kelih.

4.) *C. sv. Martina in c. sv. Petra* (v Podcerkvi, f. Lož), obe cerkvi skupaj 1 bakren kelih.

5.) *C. sv. Urbana v Danah* (zum Poden) (f. Lož) 1 bakren kelih in 2 gld.

6.) *C. sv. Pankraca* (na Klancah, f. Lož) nima ničesar.

7.) *C. sv. Kancijana Vrh Jezera* (zum See) (f. Lož) 1 bakren kelih in 3 gld.

8.) *C. sv. Brica* (Sanndt Prixen) v Lazah (zum Gereydt) (f. Lož) 1 bakren kelih in 26 kr.

9.) *C. sv. Primoža na Otoku* (zum Werdell) (f. Lož) 1 srebrn kelih in 3 gld.

10.) *C. sv. Štefana v Lipsénju* (zu Lubsen) (f. Grahovo) 1 srebrn kelih.

11.) *Kapela Matere božje v Šteberku* (zu Steberk) (f. Lož) 1 bakren kelih in 6 gld.; 1 bakren kelih se je pustil ondotnemu kapelanu.

12.) *Cerkev sv. Ane* (v Podložu, f. Lož) in

13.) *C. sv. Križa* (na Križni Gori, f. Lož) skupaj 1 bakren kelih in 4 gld.

14.) *C. sv. Vincenca* (na Bloški Polici, f. Lož) 1 bakren kelih.

15.) *C. sv. Petra v mestu Ložu*: 1 srebrn kelih in 3 gld.; 1 srebrn kelih se je pustil ondotnemu kapelanu; bratovščina svetega Sebastijana v mestu je dala 2 gld.

16.) *C. Matere božje v Olševku*⁷ (zu Olsueck) (f. Lož) 1 bakren kelih in 2 gld.

17.) *C. sv. Nikolaja na Babnem Polju* (Pabenfeldt) (sedaj farna cerkev), 1 bakren kelih in 4 gld.

18.) *C. sv. Antona na Babni Polici* (zu Pabenfelder Polecz) (f. Lož) 1 srebrn kelih in 3 gld.

19.) *C. sv. Tomaža* (na Vrh, f. Lož) 1 bakren kelih in 2 gld. in bratovščina 2 gld.

20.) *C. sv. Katarine v Šneberku* (zu Schneperg) (f. Lož); je imel dragocenosti v varstvu oskrbnik.

21.) *C. sv. Marjete* (v Šmarati, f. Lož) 1 srebrn kelih in 2 gld.

22.) *C. sv. Jedrti* (v Nadlesku, f. Lož) 1 bakren kelih in 2 gld.

23.) *C. sv. Nikolaja* (na Slivnici, f. Grahovo); 24.) *c. sv. Marka* (na Slivnici, a je sedaj ni več, f. Grahovo) in 25.) *c. Matere božje na Grahovem* (zu Grahav) (sedaj farna cerkev) skupaj 1 bakren kelih, 3 gld. in 48 kr.

26.) *C. sv. Primoža in Felicijana na Bločicah* (zu Wlaczicz) (f. Grahovo) 1 bakren kelih in 4 gld.

27.) *C. sv. Pavla v Žerovnici* (zu Sernaunecz) (f. Grahovo) 1 bakren kelih in 5 gld.

⁷ V šematizmih ljublj. škofije stoji napačno pisano: Viševsek. Tudi Valvasor (VIII, 758) ima Olscheuigk.

28.) *C. sv. Vida* in 29.) *c. sv. Elije* (stala je še za Valvasorja, a sedaj je ni več) (v Martinjaku, f. Cirknica) 1 bakren kelih in 6 gld.

30.) *Farna cerkev sv. Mihaela na Blokah* (zu Oblack) 6 gld., trije bakreni kelihi so se pustili ondodnim trem duhovnom.

31.) *Cerkev sv. Nikolaja na Hudem Vrh* (zu Pesenperg) (f. Bloke) 1 bakren kelih in 8 gld.

32.) *C. sv. Janeza na Studenem* (Keltenfeldt) (f. Bloke) 1 bakren kelih, 4 gld. in 10 kr.

33.) *C. sv. Antona v Metulah* (zu Metulach) (f. Bloke) nima ničesar.

Skupaj je oddalo to sodišče: 1 srebrno monštranco, 1 srebrno pozlačeno monštranco, 11 srebrnih kelihov, 12 paten (24 mark) in 15 kelihov z bakrenimi stojali, katerih niso tehtali, ter 105 ren. gld. in 14 og. gld.

37. Glavarstvo postojnsko (Adlsperg).

Prišlo je iz vsega glavarstva: 7 srebrnih kelihov, 5 paten, 1 srebrn pozlačen križec (8 mark 13 lotov), 33 gld. 24 kr. in 2 og. gld. v zlatu. Inventar je nepopolen in obsega le nastopne cerkve hrenoviške fare:

1.) *Cerkev sv. Mihaela* (v Šmihelu, f. Hrenovice) in

2.) *C. sv. Jurija* (pri Šmihelu, f. Hrenovice) sta dali 1 srebrn kelih in 1 gld. v zlatu.

3.) *C. sv. Leonarda v Gorenju* (Goren) (f. Studeno) 1 nov, še neposvečen kelih s srebrno čašo (2 marki). Svilnato mašno obleko je cerkvi podaril pokojni Nikolaj Lueger.

4.) *C. sv. Justa na Belskem* (zw Wielsk, Valvasor ima »Leisku») (f. Studeno) 1 kelih s srebrno čašo in 14 f. reparjev (Ruebler).

5.) *C. sv. Jedrti »im Wald»* (v Hrušici, f. Hrenovice) 1 kelih s srebrno čašo in 20 gld.

6.) *Kapela Matere božje pred Jamo* (var Lueg) (f. Hrenovice) ima srebrn kelih, katerega ji je bil podaril Nikolaj Lueger z mašno obleko iz damaska. Ta cerkev nima niti soseske, niti bratovščine, niti denarja. Za luč ji skrbi njeni kapelan.

38. Selsko sodišče jamsko (Lueg).

Dale so cerkve 1 srebrn kelih, ki je tehtal 6 lotov.

39. Selsko sodišče hasperško (Hasperg).

Popisal je dragocenosti jamski knežji oskrbnik Volbank pl. Oberwurg (Gornjegrajec). Dale so cerkve:

1.) *Farna cerkev sv. Marjete v Planini* (zw der Alben vntter Hasperg): 1 srebrno pušico (khebsen), katero je bil cerkvi posodil pokojni Gašpar Ravber, 3 kelihe z bakrenimi stojali, 4 srebrne in pozlačene patene, 1 srebrn križec in denarja 12 ren. gld. in 51 kr.

2.) *Cerkev Matere božje* (vnser frauen) (v Jekóvici, f. Planina) 1 srebrn pozlačen kelih s pateno in 5 r. gld. 20 kr. denarja.

3.) *C. sv. Duha* (heylig Geyst) (Valvasor: na Leskovcu, sedaj: na hribu, f. Planina) 2 ren. gld. in 4 kr.

4.) *C. na Uncu* (zw Maunts) (f. Unec) in 5.) *c. v Ivanjem Selu* (Haybenschiss) (f. Unec) so Turki razdejali in požgali.

6.) *C. sv. Kancijana* (zw sant khotzian) (v gozdu pod Rakekom, f. Cirknica; sedaj je ni več) 1 mal srebrn kelih s pateno.

Tehtalo je vse skupaj 5 mark in 10 lotov. Cerkev sv. Marjete v Planini je bila zadolžena in je imela slabo zidovje.

40. Selsko sodišče senožeško (Senasetschach).

Inventiral je Henrik pl. Elach, oskrbnik senožeški, in našel pri nastopnih cerkvah:

1.) *Farna cerkev sv. Jerneja v Senožečah* ima 4 kelihe s patenami in 1 srebrn pozlačen križec, kar tehta $4\frac{1}{2}$ libre (libritzen) laške vage. Trije kelihi so se pustili: 2 pri farni cerkvi in 1 v gradu. Denarja se je dobilo: 9 og. gld. in 75 kr.

2.) *Podružnica sv. Helene* (senožeška, kje sedaj?) z bratovščino. Imovine ima le 1 gld. in 7 kr., ker se je drugo vse porabilo pri zidanju cerkve isto leto.

3.) *Naše ljube Gospe cerkev v trgu* (im Marckt), podružnica senožeška z bratovščino, nima nič dragocenostij in imovine.

4.) *C. sv. Urha v Lažah* (zw Lasach) (f. Senožeče) je zadolžena.

5.) *Podružnica sv. Jurija* (Potoče, f. Senožeče) ni dala ničesar, ima pa svojo bratovščino.

Tudi altar sv. Marjete in bratovščine sv. Florijana, sv. Nikolaja in sv. Barbare nimajo imetja; bratovščina sv. R. T. je pa dala 10 ren. gld.

6.) *P. sv. Duha v Senadolah* (zw Senadolach) (f. Senožeče) nima dragocenostij.

Bratovščina sv. Sebastijana ima le 6 gld. à 80 kr.

7.) *Cerkev Matere božje v Dolenji Vasi* (Niderdorff) (fara Senožeče); zapisalo se je 7 gld. v zlatu in 41 kr.

Bratovščina altarja sv. Nikolaja v Dolenji Vasi ima 2 gld. in 34 kr.

8.) *C. v Famljah* («Fainlach gein Senasezach gehorund, mit dem gericht aber der kirchen gein Rem vnderworffen») (f. Vreme), nima družega, kot mal, slab kelih, ki se je pustil cerkvi.

9.) *C. sv. Katarine na Tabru* («Im Thaber, ain kirchen gehort vnter sand Jacob vnd sand kantzian Inder Rasch» [Raša, reka] (Taber pri Vrabčah) nima ničesar; kadar je maša, prineso kelih od sv. Jakoba.

10.) *Podružnica sv. Martina v Grižah* (zw Greysach bei Sand Mertten) (kap. Vrabče) nima ničesar.

Skupaj je dalo senožeško sodišče 3 srebrne kelihe s pate. nami, ki so tehtali 4 marke in 4 lote, dalje 3 kelihe z bakrenim stojalom in srebrno čašo in 4 bakrene patene, katerih niso tehtali.

41. Selsko sodišče premsko (Premb).

Martin Ravenski (von Raunach), oskrbnik premski, Pankrac Ribničan (Reiffnitzer), sodnik v Šilertabru (Schilhentaber) (odkoder je Martin Ravenski poročal v Ljubljano), Gregor Supan iz Narina (Narein), Andrej Tomsič iz Bihača (?) (Vihitsch) in Andrej Supan iz Stare Súšice (Altdurnpach) so inventarili v sodišču premskem, t. j. v farah: Prem, Trnovo, Košana in Slavina. Imela je komisija na obhodu seboj 7 konj in je spravila nabrane dragocenosti potem v Šilertabru.

1.) *Kapela v premskem gradu in farna cerkev premska*: Bratovščine: Naše Gospé, sv. Helene, sv. Marjete, sv. Mihaela in sv. Katarine kapelanija so dale: 1 monštranco in 1 križec, 9 sre-

brnih pozlačenih kelihov. Sv. Katarine kapelanija: 9 gld. v zlatu, 40 reparjev in 5 liber črnega denarja. — Ceh sv. Sebastijana: 9 gld. in 29 kr.

2.) *Farna cerkev sv. Petra v Trnovem*: 1 srebrno in pozlačeno monštranco, 3 kelihe (2 medena sta se pustila cerkvi). Bratovščina sv. Sebastijana v Trnovem je dala 9 gld. 29 kr.

3.) *Kapela presv. Trojice* (pri Trnovem) nima ničesar.

4.) *Cerkev v Šembijah* (Sand Viach = Šent Vid) (f. Trnovo) 1 bakren pozlačen kelih (in enega so ostavili ondi), 2 gld. v zlatu, za 7 gld. drobiža in 11 reparjev.

5.) *C. sv. Kancijana pri Dol. Zemonu* (zu Seml) (f. Trnovo); je le 1 kelih za ondotne 3 cerkve, tedaj so ga pustili; gotovine: 3 gld. v zlatu in 44 kr.

6.) *Kapela sv. Mihaela* (v Dol. Zemonu, f. Trnovo) ima 5 gld. v zlatu in za 4 gld. drobiža.

7.) *K. sv. Štefana* (pri Topolcu, f. Trnovo) nima ničesar.

8.) *Kapela sv. Duha v Zarečju* (Saretsch) (sedaj cerkev sv. Fabijana in Sebastijana v Zarečju, f. Trnovo) ima 6 gld. v zlatu, mal kelih in raztrgan plašč so pustili cerkvi.

Košanska fara (Carschoner pharr):

9.) *Cerkev sv. Martina v Šilertabru* (zum Schilhentaber) (vik. Zagorje) 1 kelih (1 kelih pa so pustili cerkvi).

10.) *C. sv. Pavla v Drskovičah* (bey Dortzgozach) (vik. Zagorje) nima ničesar.

11.) *Kapela »zu Warta«* (kje?) 1 kelih.

12.) *K. sv. Jeronima na Čelah* (zu Czellach) (f. Prem); ima le 1 kelih, a ker zaradi kuge ne more dobiti družega, so srenjani treh vasij ponudili 6 gld., katere so dobili na pòsodo za zastavljeno živino. Pustili so komisarji kelih cerkvi in vzeli 6 gld. — Altar sv. Justa in sv. Gabrijela v isti cerkvi je dal: 1 gld. in 9 reparjev in 4 laške vin. — Altar sv. R. Telesa je dal: 5 gld., 4 reparje (Ruebler), 4 libre in 4 vin.

13.) *Bratovščina sv. Jakoba v Narinu* (Narcin) (f. Košana) nima ničesar.

14.) *Kapela sv. Duha na Čepnem* (zu Zschrepn) (sedaj cerkev presv. Trojice, f. Košana) nima ničesar.

15.) *Cerkev sv. Jerneja na Kalu* (Kall) (f. Košana) nima ničesar.

16.) *Kapela sv. Ane v Novi Sušici* (zu klainen Durnnpach) (f. Košana) je dala 3 gld., 1 kelih se je pustil ondi.

Slavinska fara (Slayffinger pharr):

17.) *Cerkev sv. Petra pri Rodohovi Vasi* (zu Radmanstorff) (dandanes kuracijska cerkev v Št. Petru) ima le 1 kelih, a ker se rabi za 5 kapel, se je pustil ondi; gotovine je dala 9 gld. in 12 kr.

18.) *Kapela sv. Leonarda v Kleniku* (zu Klenickh) (kap. Trnje, f. Slavina) nima ničesar.

19.) *Cerkev sv. Elije v Trnju* (Dorn) (kap. Trnje, f. Slavina) nima ničesar.

20.) *C. sv. Lovrenca v Rodohovi Vasi* (zu Radmanstorff) (danes Rodokendorf; kap. Št. Peter, f. Slavina) 1 gld. v zlatu; drugo so Turki požgali, ali pa odnesli.

21.) *C. sv. Jerneja v Petelinah* (zu Petellin) (kap. Št. Peter, f. Slavina) nima ničesar, ker so Turki vse odnesli.

Skupaj je prišlo iz premskega sodišča: 2 pozlačeni monštranci, 7 kelihov in 1 kupa, 6 paten in 1 pozlačen križec, kar je tehtalo 23 mark in 1 lot; 8 kelihov z bakrenim stojalom in srebrno kupo se je dalo cerkvam nazaj; košanski ključarji so nastopno leto dali še 1 srebrno monštranco, 1 srebrn križec in 2 srebrna keliha, kar je tehtalo 8 mark in 8 lotov, dalje gotovine 44 ren. gld., v zlatu pa 38 og. gld. in 1 ren. gld. v zlatu.

42. Selsko sodišče bobensko (Guettnegh) v Istri je dalo:

Pozlačeno pušico (kepssen) z bakrenim stojalom in bakrenim križcem, 8 kelihov in 8 paten, 1 srebrni «pacem» s srebrno verižico, kar je tehtalo 11 mark 12 lotov. (Ono pušico, ki je tehtala 1 marko in 4 lote, so dali cerkvi nazaj); v penzih 15 ren. gld. in 32 kr. in 6 og. gld. v zlatu.

43. Mesto Reka (sand veyt am phlaum):

4 kelihe, 4 patene, 1 srebrn kadilnjak (5 mark 9 lotov).

44. Grad Veprinec (Kastell Veprinitz) v Istri:

5 kelihov, 5 paten (7 mark 8 lotov) 1 velik s srebrom prevlečen križ (1 marko).

45. Grad Mošenica (Kastell Moschonitz) v Istri:

1 monštranco, 3 kelihe in 3 patene (8 mark 7 lotov).

46. Grad Kastav (Kastell Kestaw) v Istri:

8 kelihov, 3 patene (8 mark), 12 ren gld. 32 kr., 7 og. gld.
v zlatu in za 1 monštranco 86 ren. gld.

47. Oskrbništvo v Škednju (Die pfleg zw sand Serff):

4 srebrne kelihe in 4 patene (5 mark 2 lota), 19 ren. gld.
v penezih in 2 og. gld. v zlatu.

48. Glavarstvo devinsko (Tybein)

je dalo zmučkanih kelihov in paten za 18 mark, in 19 og. gld.
v zlatu.

Poslali še niso bili: Mokrice, Žumberk, grofija pazenska,
Trst in frančiškani novomeški.

Mali zapiski.

Prazgodovinska razkopavanja pri Brezju. V zadnjem času je nadaljeval g. J. Pečnik razkopavanje gomile št. VII. Vsega vkup je izkopal do sedaj 41 grobov. Delo počasi napreduje, ker je treba zelo globoko kopati, in odmetavanje zemlje jemlje mnogo časa. Najdena je bila (št. 39) ženska, ki je imela pri sebi 2 piskra, 2 zanožna obročka (masivna in dobro ohranjena), 1 fibulo, 4 uhane in več jantarjevih koral. Druga ženska (št. 41) je imela pri glavi več zlate pene, s katero je bilo prevlečeno njeno pokrivalo (avba). Razkopavanje se nadaljuje. *S. Rutar.*

Olimpijske igre — oživljene! Znano je, da so prvokrat obhajali olimpijske igre l. 776. pred Kr., a zadnjikrat l. 394. po Kr., ko je cesar Teodozij Veliki popolnem zatrl paganstvo. Aprila meseca prihodnjega leta pa hočejo obnoviti te igre, toda v drugi obliki in na drugem kraju. To, kar sedaj nameravajo, bo bolj moderna telovadba, ki se bode vršila na starem stadiju, vzhodno od Aten. Ta stadij je dal napraviti Atenčan Likurg l. 350. pred Kr. med Ilisom in obronki Himeta, v katere so izkopali 204 m dolgo in 33 $\frac{1}{4}$ m široko tekališče. Grški «Rothschild», Herodes Atticos (101 – 177 po Kr.), je dal stadijon z belimi ploščami iz pentelijskega mramorja obložiti in okoli tekališča postaviti 1000 krasnih mramornih naslonjačev. Pausanias (grški «Bädeker») zatrjuje, da se ne da

noben teater temu stadijonu primerjati. Po nalogu kralja Jurija je odkopal in obnovil zasuti stadij dunajski arhitekt Ziller l. 1869. in 1870., a sedaj so ga dali grški bogataši krasno prirediti. Za bodoče igre osnoval se je v Atenah odbor pod predsedništvom prestolonaslednika, da dostojno vzprejme udeležence iz vseh delov svetá, ne samo iz grških zemelj.

S. Rutar.

O zemeljskih potresih na Kranjskem v 18. stoletju. O grozni pisavi slovenskih krajevnih imen in o zgodovinskih napakah v listu «Argo» smo doslej molčali «zaradi lepšega». Danes pa moramo zavrniti neko trditev, katero g. kustos Müllner zadnje dni že v drugič razglašá v omenjenem listu (str. 173.), češ, «da iz 18. stoletja nimamo nikakih poročil o potresih na Kranjskem, in da se kaže, da je to stoletje preteklo mirno». — Že v letošnjem drugem sešitku «Izvestij» (str. 73.) smo po Dimitzu omenjali dveh močnih potresov v 18. stoletju, namreč v dneh 6. decembra 1784 in 11. aprila 1786. Povedali smo tudi, da se znabiti kaj več najde o potresih 18. veka v jezuitskih dnevnikih. Iz teh dnevnikov, ležečih v muzejskem arhivu v Rudolfinu, podamo danes nekoliko drobcev o potresih okoli leta 1750., ko je grozovito majanje zemlje razrušilo mesto Reko. V Ljubljani se je tačas treslo zelo na gosto, tako da jezuitski kronist v nastopnih podatkih imenuje potres «v tem kraju domačo šibo jeze božje».

«4. Nov. 1750. Praeterlapsa nocte circa mediam tertiam fuit terrae motus, pluit quoque per totam noctem et diem. 29. Nov. 1750. Hac nocte terrae motus, qui tertia hujus mensis fuit circa mediam tertiam noctis, rursus tribus vicibus terrorem incussit incolis huius urbis, media nimirum undecima, maxima concussio fuit circa duodecimam, ultima circa mediam primam matutinam, propitio Deo nihil damni causatum ab hoc huic loco familiari flagello irae divinae. 17. Dec. 1750. Circa quintam pomeridianam rursus et quidem tertius his duobus mensibus terrae motus, terribilis sane, licet per aliquot scilicet minuta prima duraverit, et misericordiae divinae laudes et gratiae, nihil nostro Collegio nocuerit. 18. Dec. 1750. Quadrante post quintam matutinam rursus terrae motus et iterum tertio quadrante ad octavam matutinam satis diuturnus, iterumque post mediam nonam. Propitius Deus nullum damnum admisit. 25. Dec. 1750. Tristissima nova de civitate Flumine ad S. Vitum huc perlata sunt: nimirum infelix urbs jam a 19. Novembris usque ad hanc diem insolitis et horrendis terrae motibus et mugitibus diu noctuque indesinenter quatitur, ita ut nec ulla domus, seu saecularis seu religiosa, nullum templum sit, quod non ruinas egerit et ruinam patiatur: id, quod et incolas urbis hujus, quae jam aliquot terrae suae concussionibus sat terribilibus, ut supra relatum est, consternata fuit, magis sollicitos, et consternatos futurorum timore reddit. 1. Febr. 1751. Duo Fluminenses nostri ob nuperum ibi

terrae motum inde huc advenerunt, unus Zagrabiam iturus. 31. Martii 1751. Circa mediam quintam matutinam rursus terrae motus, quamvis nec diuturnus, nec adeo validus, sentiebatur in urbe et Collegio.» *A. K.*

Meščanska bolnišnica v Ljubljani, katero je ustanovila ogerska kraljica Elizabeta l. 1343., je sedaj do tal podrta. Pri podiranju so se še spoznali temelji nekdanje bolnišniške cerkve. V mapnem arhivu stavbinskega oddelka na ljubljanskem rotovžu se nahaja tloris nekdanje špitalske cerkve (iz l. 1832.), v kateri so opravljali tudi ljubljanski protestantje svojo božjo službo. Od zunaj se je poznalo to mesto po treh višjih oknih (četrto, peto in šesto nekdanje «kresije» od Ljubljance proti «Mestnemu trgu»). Cerkev je bila dolga 10·5 sežnjev, široka 5·3 in visoka 9·5 sežnjev. Prezbitarij (koncem njega stalo je dvorišče) je bil primeroma jako velik (4·05 sežnjev dolg), morda zato, ker je bil namenjen zlasti za bolnike. Po omenjenem načrtu se da spoznati, da je bil prezbitarij sezidan v gotskem slogu. Na levi (severni) strani je stal mal zvonik, potem zakristija, in nad njo kor. V tej cerkvi je bil pokopan kranjski junak Herbart Turjaški (Letopis Sl. Maticе, 1889, 120) in mogoče, da se najde pri nadaljnjem razkopavanju še kaka nadpisna plošča.

S. Rutar.

Slovenski plemiči Nagerschigg. Mittheilungen der k. k. Central-Commission f. Kunst- und hist. Denkmale, 1895, str. 227, prinašajo člančič «Der Stiegerhof bei Villach» (v resnici se ta nahaja pri Tehantniku blizu Sv. Štebna). To posestvo je imela nekdanj rodovina Nagerschigg, rodom iz Naborice nad Podkloštrom, kjer žive Slovenci protestantske vere. Prvotno se je imenovala ta rodovina Paul in imela gradič «Nagerschigg-hof» ter «Fuggerau», sedaj pri «Ribču», južno od Zilice. L. 1598. jo je povzdignil cesar Rudolf II. v plemiški stan z omenjenim predikatom. Najmlajši sin Volbanka Pavla, Caharija, je moral zaradi vere z brati, otroci in nečaki zapustiti svoje posestvo in domovino ter se je preselil l. 1608. na Švedsko. Njegovi potomci živé še sedaj v Štokholmu kot švedski plemiči.

S. Rutar.

Kislov nagrobni spomenik. V podružnici sv. Elizabete Pod Rebrorn, v pograbski fari, visi v ladiji na moški strani zanimiv grobni napis, ki zasluži, da se objavi. Ta nagrobni spomenik je slika na platnu v lesenem, profilovanem okviru. Nad okvirom je lesen nastavek, ki se zgoraj konča s renesanškim pročeljem. Na pročelju prav zgoraj je letnica 1598, precej spodaj pa nemški citat iz sv. pisma iz bukev Jobovih: ICH WAIS, DAS MEIN ERLÖSER LEBT i. t. d. Job 19, 25. 26. 27. Spodaj pod pročeljem na nastavku je drugi citat iz sv. Janeza 1, 27. DER IST, DER NACH MIR KOMMEN WIRD itd. Oba ta citata sta slikana s črno barvo na belo polje. Črke so latinski majuskuli in le sem pa tje poškodovane. — Slika na platno v okvirju predstavlja prostorno dvorano, katero

omejmeta na vsaki strani pilastra, na katerih sloni potlačen obok. V kozicah nad pilastroma in obokom je po jeden grb na vsaki strani. Grb na levi strani ima v rudečem polju vijočo se kačo, a v zlatem polju v dijagonali po jednega jednoroga. V sredi tega grba je manjši grb pol črn in pol rudeč. V črnem polju je bela piramida, v rudečem stoječ lev. Grb na levi strani v kozici ima na rudečem polju stoječega leva; v sredi tega grba je manjši grb. V omenjeni dvorani je naslikan, kakor kaže spodaj napis, Jurij Khisl v viteški opravi, zraven njega pa dva njegova sinova Ivan Krištof in Krištof Viljem. Na drugi strani, nasproti prej imenovanih, kleči Jurijeva žena Katarina in poleg nje hči njena, Ana Marija. Prva ima črno obleko z belim ovratnikom in belo čepico na glavi, okrog vrata ima zlate verižice, druga je v rudeči obleki z belim ovratnikom in črno čepico na glavi. Vse osebe so slikane klečeče in z rokami, sklenjenimi za molitev. Nad vsako osebo je dotično ime zapisano, nad sinovoma pa sta poleg tega še dva rudeča križca. Portreti teh oseb so dobro pogojeni, vsaj kolikor se more sklepati iz portreta Jurija Khisla, ako ga primerjamo z mramornim kipom, ki je bil nekdanj v gimnazijskem poslopju, sedaj pa se nahaja v Rudolfinu. Visokost portretov znaša komaj 1 decimeter. Za dvorano so odprta vrata s pogledom na neko poslopje in z malim pokrajinskim ozadjem. Nad portreti opisane Khislove družine nakopičeni so svetli oblaki, na katerih so angelji z različnim muzikalnim orodjem. V sredi sta Jezus in sv. Janez Krstnik, ki se objemata, nad njima pa sv. Duh v podobi goloba. Pod to opisano slikarijo bere se sledeči napis :

HIE, LIGEN, BEGRABEN, HANS, CHRISTOF, VND, CHRISTOF,
WILHBM, GEORGEN, KHISLS, FREIHERRN, LANDS, VERWESER,
|| VND, LANDTS, VERWALTERS, AVCH, ERB, IAGERMEISTER, IN'
CRAIN, VND, DER, WINDISCHEN, MAR || CH, ÆI : ER : LÂN :
VERORDNETEN, DASELBST, DER FVR : DVR : RATHS : VND
FRAVEN, KATHARINA, GEB||ORNER, FREI : ZV KHOLNIZ,
SEINER EHELICHEN GEMACHL, SÖNLAIN, DEREN DAS ERSTE,
8 TAG, NACH, DER VN||SCHVLDIGEN, KHANDLAIN, TAG DES
15.93 DAS, ANDER, DEN, 17 AVGVSTI, AVCH, IM, 1593 IN,
GOD ENTSCHLAFEN, DE||NEN, IHREN ELTERN, VND,
SCHWESTERN, AVCH, ALLEN, KRIST GLAVBIGEN, DER
GNETIGE, GOT, EIN, FRELICHE, AVFERSTEH||VNG VERLEIHEN
WELE AMEN. ☉

Slikarija je prav dobro ohranjena. Barve so žive in vse kaže, da je tu slikala spretna roka. Le nekateri angeljski obrazi so skaženi; prejkone je kdo pozneje sliko pokvaril. Med ljudmi se je ohranilo sporočilo, da je tu pokopan tudi Jurij Khisl, kateremu so baje dali v grob zlato verižico okrog vrata; zato so tudi delavci, ko so pred kakimi 13. leti cerkev popravljali in nov tlak narejali, skrbno iskali zlate verižice, a niso našli drugzega, kakor nekaj kostij in rumenkastih las. *M. S.*

Umetne starine v dvorski cerkvi pri Polhovem Gradcu. V «Izvestjih» (III, 159) je bila že omenjena stara podoba sv. Petra iz romanske dobe v dvorski cerkvi. Pred ne dolгим časom se je dobila še druga podoba sv. Petra iz gotske dobe, katera je bila v altarju pred sedanjo podobo, ki je renesančna. Imenovana gotska podoba je ležala na zidanih baldahin-altarjih na moški strani. Veliki altar sv. Petra s to gotsko podobo je stal poprej v sredi cerkve, kar se še sedaj na tlaku dobro pozna. Podoba je iz lesa in precej poškodovana, posebno na rokah in nogah, a vendar zasluži, da se ji odkaže kako odličnejše mesto, kakor ga ima sedaj, morebiti v oni shrambi nad zakristijo, kamor bi bilo dobro spraviti tudi ono podobo iz romanske dobe.

Gotskih slik na zidu se nahaja več v dvorski cerkvi, kakor postavim v baldahin-altarjih in pa zlasti v zakristiji. Slike seveda niso dovršeni umotvori, a vendar kažejo, kako naj se slikajo tudi dandanes gotske cerkve, če že morajo slikane biti. V boljši gotski dobi so s slikanjem precej varčno ravnali in se posebno varovali preobkladanja. Kozice okrog sklepnika so bile pogostoma čisto bele, le iz sklepnikov se vijejo na vse strani rastlinski ornamenti; pač pa so bila rebra krepkejša barvana in po skladih razdeljena. Vse to je pa tudi storilo stavbo vitkejšo in svetlejšo. Dandanes, v dobi spačenega okusa, se pa zlasti gotske cerkve preobkladajo s slikarijami, kar dela nekak težek pritisk na opazovalca; tako je postavim v kranjski cerkvi in zlasti v frančiškanski cerkvi v Novem Mestu.

Gotsk lesteneč, če ne celo romansk, valjal se je dalj časa med staro šaro v dvorski cerkvi sv. Petra. Po vnemarnosti je prišel v privatno zbirko na Dunaj, menda obitelji Stöcklnove, kjer se baje še nahaja. Bil je vlit. Sveče so držale raznovrstne živali, kače in druga golazen. Dobro bi bilo, da bi se lesteneč fotografoval ter tako vsaj ohranil v podobi, ker ga nam nebržnost in nevednost nista privoščili v naturi. *M. S.*

Majolika-peči so postale zopet moderne. Zanimalo bo marsikaterega, če povem, da so bile nekdaž take peči tudi pri nas v navadi, in to ne le pri gospodi, ampak tudi na kmetih. Ko sem lansko zimo stopil po opravkih v neko hišo v šentjurijski župniji pod Šmarijo, zapazil sem še jedno «modelnico» take peči. Raznobarveni in pravilno risani okraski

so bili na belem polju, in štiri take «modelnice» spopolnovale so šele jeden ornament. Gospodar mi je zatrjeval, da je bila pred davnim časom vsa peč iz takih kosov narejena. No, majolika-izdelkov se je ohranilo pri naših ljudeh vkljub neznosnemu pritisku judov in starinarjev še precej; rabijo jih ljudje zlasti kadar se kdo previdi kot posode za gorko vodo.

M. S.

Stare kranjske hiše. Kakor se izgublja pri nas národna noša, tako izginja čedalje bolj značilni znak naših kmečkih hiš. Bile so naše hiše, kakor nas uči zgodovina, po mestih in deželi pred par sto leti večinoma lesene; zidanih je bilo le malo. Najstarejše sedaj zidane hiše po deželi segajo najdalje tja v drugo polovico 17. stoletja. Okna pri starih hišah so majhna, s kamnitimi podstavki, ter spodaj in zgoraj s počeznim kamnitim zidcem. Mesto sedanjega zidanega pročelja imele so hiše lesen paž, na katerem so bila na oba konca zaokrožena vrata in vsakikraj, kakor tudi zgoraj, značilne line. Stene so bile večkrat zunaj slikane. Vogali so bili olepšani s ponarejenimi kvadrovci, gori ob strehi s strešnim obrobkom. V sredi stene, včasih tudi ob robu, je bila kaka sveta podoba («Zevnikova» hiša v Kozarjih, v dobrovski fari, ali pa «Vojska» ravno tam). Nasproti hiše bil je večjidel hlev in druga poslopja. Dvorišče samo je bilo pa zaprto, lesen plot je je obdajal ob obeh straneh. V pretečenem stoletju so rabili za slikanje le samo črno-sivkasto barvo, s katero so zaznamovali kvadrovce in druge okraske. Strop v hiši je bil lesen in neometan. Tlak v hiši je bil, ali lesen, ali «ješterle»; v veži na tla pa so radi devali, zlasti ob Savi, drobne okrogle kamne, trdno zabite v malto. To so samo nekateri podatki. Morebiti se dobi kdo, ki bo ta nedostatek v kulturni zgodovini naši spopolnil s kakim korenitim sestavkom.

M. S.

Cesarica Marija Luiza v Ljubljani. Soproga Napoleona I., Marija Luiza, se je kot nadvojvodinja, vladajoča vojvodinja parmska, večkrat mudila v Ljubljani. Tako je bila v Ljubljani dne 2. in 3. septembra 1843. l. in je stanovala v hotelu «Stadt Wien». Tedanji posestnik tega hotela, Andrej Malič, ji je zaračunal za ta dva dneva 157 gl. 30 kr., in sicer za stanovanje (19 sob) 60 gl., za voščene sveče in ponočno razsvetljavo 14 gl. 40 kr., za obed in kruh 58 gl., za zajutrek in za črno kavo 8 gl., za vino 15 gl. 20 kr., za papir in perilo pa 1 gl. 30 kr. — Ravno tako se je mudila Marija Luiza v Ljubljani dne 9. novembra 1847. l. in tudi ostala v hotelu «Stadt Wien». Ob tej priliki je njen vrhovni dvorni mojster grof Bombelles pismeno naročil gostilničarju, naj pripravi priprost obed, toda porabiti ne sme pri pripravljanju jedij čebule, česnja, drobnjaka, pomeranč in citron; tudi ne sme dejati v juho šira.

F. Levec.

Izdaje in zalaga «Muzejsko društvo za Kranjsko».

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg v Ljubljani.

